e-ISSN-2709-1805
p-ISSN-2709-1791

Scientific Journal

PROFESSIONAL ART EDUCATION

Volume 2 (2) 2021

Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

e-ISSN-2709-1805
p-ISSN-2709-1791

Scientific Journal

PROFESSIONAL ART EDUCATION

Volume 2 (2)

2021

Professional Art Education Scientific Journal №2 (2) 2021

EDITOR IN CHIEF
Olha Matvieieva, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University ***(Ukraine)***
DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF
Volodymyr Fomin, Doctor of Pedagogical Sciences, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University ***(Ukraine)***
EXECUTIVE SECRETARY
Ganna Burma, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University ***(Ukraine)***

EDITORIAL BOARD:
Nataliya Bugaets, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University *(Ukraine)*
Eva Zhatan, Doctor of Science, Professor, Faculty of Social Sciences, Institute of Pedagogy, University of Gdansk *(Poland)*
Mariya Kalashnik, Doctor of Arts, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University *(Ukraine)*
Lubov Peretyaga, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University *(Ukraine)*
Tetyana Panyok, Candidate of Art History, PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Fine Arts Department, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University *(Ukraine)*
Iryna Poluboyaryna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv National University of Arts named after I.P. Kotlyarevsky *(Ukraine)*
Alla Rastrigina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University *(Ukraine)*
Tetyana Smirnova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv National University of Arts named after I.P. Kotlyarevsky *(Ukraine)*
Alla Sokolova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University *(Ukraine)*
Viktoriya Tusheva, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University *(Ukraine)*

Founders: H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Department of Theory and Methods of Art Education

Publisher: H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
street Alchevskykh 29, Kharkiv, Ukraine

Editorial office address:
lane Faninsky, 3, room 409, Kharkiv, Ukraine, 61166

Contact Information:
phone: +38 (098) 200-81-91;
+38 (066) 200-81-91
email: admin@arteducation.pro
site: https://arteducation.pro

State registration / Certificate of the journal
KB 24623-14563P from 26.11.2020

Certified by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine

Approved by Academic Council
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
protocol №9 from 29.09.2021

Signed for publication on
October 15, 2021

Format 60x84 1/8.
Price is negotiable.
Circulation 300 copies

International representation and indexing of the journal:

Professional Art Education
Науковий журнал
№2 (2) 2021

Головний редактор: ***Матвєєва О.О.***, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інструментальної підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди *(Україна)*
Заступник головного редактора: ***Фомін В.В.***, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди *(Україна)*
Відповідальний секретар: ***Бурма Г.В.***, кандидат педагогічних наук, доцент Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди *(Україна)*

Редакційна колегія:
Бугаєць Н.А., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри хореографії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди *(Україна)*
Жатан Єва, доктор наук, професор факультету соціальних наук Інституту педагогіки Гданського університету *(Польща)*
Калашник М.П., доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри інструментальної підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди *(Україна)*
Перетяга Л.Є., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди *(Україна)*
Паньок Т.В., доктор педагогічних наук, кандидат мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди *(Україна)*
Полубоярина І.І., доктор педагогічних наук, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського *(Україна)*
Растригіна А.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка *(Україна)*
Смирнова Т.А., доктор педагогічних наук, професор кафедри хорового диригування Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського *(Україна)*
Соколова А.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди *(Україна)*
Тушева В.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди *(Україна)*

Засновники: кафедра теорії і методики мистецької освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Видавець:
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди;
вул. Алчевських 29, м. Харків, Україна

Адреса редакції:
пров. Фанінський, 3, к.409,
м. Харків, Україна, 61166

Контактна інформація:
тел. +38 (**098**) 200-81-91;
+38 (**066**) 200-81-91
email admin@arteducation.pro
сайт https://arteducation.pro

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ 24623-14563Р від 26.11.2020

Атестовано наказом Міністерства освіти і науки України

Затверджено та рекомендовано Вченою Радою ХНПУ імені Г.С. Сковороди
протокол №9 від 29.09.2021 року

Підписано до друку редакційно-видавничою радою ХНПУ імені Г.С.Сковороди
15 жовтня 2021 року

Формат 60х84 1/8. Ум.-друк. арк. 5,4. Обл.-вид. арк.7,21. Наклад 300 прим. Ціна договірна

Міжнародна представленість та індексація журналу:

ЗМІСТ

Людмила Діте
ВПЛИВ ЕВОЛЮЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ СВІДОМОСТІ НА ВИКОНАВСЬКУ ВИРАЗНІСТЬ МУЗИЧНОГО ТВОРУ 6
Liudmyla Dite
THE INFLUENCE OF EVOLUTIONARY PROCESSES OF CONSCIOUSNESS ON THE PERFORMANCE EXPRESSIVENESS OF A MUSICAL WORK 12

Лариса Беземчук
Володимир Фомін
МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 13
Larysa Bezemchuk
Volodymyr Fomin
MODELING OF PROFESSIONALLY ORIENTED TASKS BY MEANS OF INNOVATIVE FORMS OF FUTURE MUSIC ART TEACHER TRAINING 21

Юрій Лошков
СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ 22
Yurii Loshkov
SOCIOCULTURAL PROCESSES OF TRANSFORMATION MODERN MUSIC EDUCATION IN UKRAINE 30

Ольга Омельченко
ВИКОРИСТАННЯ ЕВРИСТИЧНИХ МЕТОДІВ У ВИКОНАННІ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ З ДИЗАЙНЕРСЬКИХ ДИСЦИПЛІН 31
Olga Omelchenko
USE OF HEURISTIC METHODS IN PERFORMING PRACTICAL TASKS IN DESIGN DISCIPLINES 41

Наталя Житєньова
РОЗРОБКА UX/UI ДИЗАЙНУ САЙТУ ФАКУЛЬТЕТУ МИСТЕЦТВ ХНПУ ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ 42
Natalya Zhytienova
UX/UI DEVELOPMENT OF THE WEBSITE DESIGN OF THE FACULTY OF ARTS OF THE H.S. SKOVORODA KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY 49

УДК 78.071.2:17.024(045)
DOI 10.34142/27091805.2021.2.02.01

© ***Діте Людмила Анатоліївна***
старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,
Харків, Україна
email: diteya7778@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-5251-3583

ВПЛИВ ЕВОЛЮЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ СВІДОМОСТІ НА ВИКОНАВСЬКУ ВИРАЗНІСТЬ МУЗИЧНОГО ТВОРУ

У статті, на основі філософської, музикознавчої, психолого-педагогічної літератури розкрити залежність виразності у виконанні музичних творів від еволюційних закономірностей розвитку музичного мистецтва, свідомості та духовного світогляду самого виконавця. Методи та методологія базуються на аналізі та систематизації наукової інформації щодо еволюційних процесів, що відбуваються у світі, музичному мистецтві та їх впливі на свідомість музиканта-виконавця, його виконавської майстерності. Наукова новизна статті полягає в тому, що засадах філософських концепцій визначено залежність виразності виконавця-музиканта, звуку музичного твору від його власної духовної субстанції

Результати. У статті розглянуто проблеми музичного виконавства, певні закономірності щодо презентації музичних творів сформовані різними виконавськими епохами, які затверджували далеко не однозначне бачення питання сутності виразності виконавця. Акцентовано, що еволюційні процеси, що відбуваються у людській свідомості закономірно впливають на еволюцію композиторського мислення та виразність виконання музиканта. Виявлено, що в умовах сучасності, коли змінюється уявлення про природу людини, яка розглядається більш як вібраційна сутність, ніж як фізична, в розуміння виконавської виразності привносяться нові грані осмислення. Зазначено про те, що досягаючи рівня високочастотних вібрацій, виконавець вже здатний відобразити синтез двох світів – проявленого та не проявленого, отримуючи можливість розкрити особисту виразність, як зовнішній прояв висловлення душі.

Наголошено на значущості музичної інтонації, яка виступає найвищим проявом виразності музичного виконання, розкриває онтологічний образ музиканта. Отже, з огляду на те, що музичний звук породжується духовною основою буття свого виконавця, важливим є досягнення власної глибини у втіленні звуку.

Ключові слова: *виконавська виразність, свідомість, вібрації, усвідомлене творіння*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Проблематика музичного виконавства завжди знаходила широкий відгук в області наукових досліджень і на сьогоднішній момент її актуальність також залишається безперечною. Виконавство визначається як практично-духовна активність особи, отже, і виконавське мистецтво безпосередньо пов'язане зі свідомістю музиканта. І зміна останнього, з точки зору еволюційних процесів розширення людської свідомості, привносить певну динаміку, як в сферу виконання, так і усього мистецтва в цілому.

Сьогоднішній час орієнтує нас на новий підхід до виховання виконавця з урахуванням усіх складових людської природи. А вона представлена не лише досить розвиненим білково-нуклеїновим комплексом, але і багатофункціональною енергетичною системою. Сучасні знання розглядають людину в якості вібраційної суті, яка створює певні випромінювання в найрізноманітніших частотних діапазонах. Вібраційна

основа проявляється в людині в значно більшому ступені, ніж фізична. Така точка зору учених наштовхує на думку про те, що звучання, відтворне виконавцем, багато в чому обумовлене його частотними характеристиками.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури дозволяє визнати, що проблема музичного виконавства та його засобів досліджувалася у мистецтвознавчому (Асафьєв (1971), Лащенко (2007), Назайкінський (2003), Чередніченко (1988), Шевченко (2020), Яворський (1987) та ін.) та психолого-педагогічному (Бочкарьов (2008), Моісєєва (2012), Падалка (2007), Рудницька (2002), Цюряк (2017), Щолокова (2018) аспектах. Ґенеза виконавського мистецтва виявляє певні закономірності, що формуються різними виконавськими епохами, у рамках яких затверджується далеко не однозначне уявлення про виразність виконавця. Для однієї епохи ідея музичної виразності пов'язується зі свободою артистичного самовираження, коли виконання вибудовується в традиціях особово-імпровізаційного сприйняття музичного тексту. У рамках іншої епохи виконавська виразність визначається точними стильовими нормами твору, що породжує у виконавській естетиці мистецтво інтерпретації тексту. І тоді вже особиста виразність підкоряється інтелектуальним критеріям стильового виконання, і, як наслідок, у виконавській практиці виявляється покоління виконавців-інтелектуалів. Таке раціональне сприйняття обумовлене еволюційними закономірностями, що підводять людство до пріоритетності інтелектуально-логічної фази його розвитку, коли розширюються можливості розумового потенціалу, і розум сходить до вершин значущості. З процесом еволюції людської свідомості простежуються і закономірності еволюції композиторського мислення. Так в творчості окремих композиторів XX століття використовувався вкрай раціоналістичний вид композиторської техніки – серіалізм. Аналогічний принцип простежується і в області музичної освіти: виконавський досвід, що формується крізь призму чуттєвого сприйняття, виходить на рівень необхідності теоретичного обґрунтування.

Формулювання цілей та завдань статті. Мета статті – позначити залежність виконавської виразності музиканта від еволюційних закономірностей розвитку музичного мистецтва та духовного світогляду самого виконавця.

Виклад основного матеріалу. Виразність, у своєму зовнішньому прояві, виступає як мистецтво тонкого нюансування в динаміці, агогіці, артикуляції і тощо. Їй, звичайно ж, визначено своє місце у сфері виконання. Але виразність не вичерпується зовнішньою стороною, а має внутрішній зміст і знаходиться в постійному перетворенні. Виконавець, передусім, повинен керуватися цією внутрішньою складовою, витоком якої є виразність самої людини, її природи. На сучасному етапі деякі з даних у сфері науки такі значні, що вказують на радикальну ревізію розуміння людської природи. С. Гроф стверджує, що прийшов час нового психологічного напряму, який визнає значущість духовних вимірів психіки (Гроф (2002). Концепції «розуму, що містить в мозку», учений протиставляє альтернативи, запропоновані холономічним мисленням. Представники сучасної парадигми переконані, що людство у своєму еволюційному розвитку переживає квантовий стрибок. Планетарне існування при кожному стрибку дає «розконсервацію» певній частині генетичного коду або програми, що визначає якісно новий рівень можливостей людини і возносить її на більш високий ступінь буття. Така зміна супроводжується і зрушенням точки зору, у зв'язку з чим змінюється та базова картина природи речей, яку ми несемо в собі.

Виходячи з вібраційної першооснови усього сущого, а значить і людини, не можна не брати до уваги, при розгляді проблеми виконавської виразності, спектр вібраційних характеристик виконавця. Як досить важливий елемент, представлений множинною варіантністю, він знаходиться у взаємозв'язку з рівневим показником свідомості. Виходячи на високочастотні вібрації, людина більшою мірою здатна відбити синтез двох світів (проявленого і непроявленого), у зв'язку з чим і набути можливості розкриття особової виразності, як зовнішнього прояву висловлювання душі, свого духовного стану (Бесєдіна, 2009, с. 57).

Найвищим проявом виразності виступає інтонація, що містить в собі безмежний світ почуттів, емоцій, думок. Л. Бесєдіна розглядає інтонацію як онтологічний образ людини, впродовж життя того, що набуває свого прояву. «Людина приходить в цей світ єдиною, загальною для усіх інтонацією, усе життя віддає тому, щоб набути своєї і з нею покинути цей світ» (Бесєдіна, 2009, с. 61). Інтонація дозволяє розкрити усю сукупність психофізіологічних властивостей, виступаючи як деяке осереддя усіх виразно-смислових начал в людині і в мистецтві. Важко не погодитися з А. Ла-

щенком, який відмічає, що звук – це не лише акустичний результат фонації (Лащенко (2007). Якщо на властивості звучання голосу впливають навіть власні думки, як відмічає Т. Эндрюс, то можна дійти висновку, що голос відбиває якість життя людини (Эндрюс (2004).

Проблема виразності – це по суті проблема усвідомлення істинних завдань виконання, та і осмислення музичного мистецтва в цілому. Наслідуючи сучасні перетворення, недостатньо йти шляхом сталих представлень і знань. Абсолютно очевидно, що більшою мірою ми орієнтуємося на досвід найближчих до нас відрізків часів, і, як відмічає С. Казачков, «їх гаряча лава – робить на наше покоління безпосередній, сильний вплив. А ось глибинні традиції втрачають свій контур в тимчасовому потоці» (Казачков, 1998, с. 48).

Досліджуючи історичний період, що втілює стик двох культур – християнську і дохристиянську, науковці розкривають, зафіксовану давнім літописом, квінтесенцію співацького мистецтва. Вона визначається як «премудрість, яка співається». У древніх була величезна віра в чудодійну силу співів. Це свідчить про силу знань і можливостей людини. Але із затвердженням християнства відбувається переосмислення, що, у свою чергу, зміщує і акценти в розумінні світоустрою. Володіння істинною мудрістю відводиться Богові, а людині залишається тільки оспівувати Творця. Звідси і засадниче положення давньослов'янської естетики про мистецтво як премудрість, як пророцтво, а піснетворчість як пророк поступається місцем світосприйняттю, яке позбавляє людину можливості побачити Творця в собі. Тисячі років людство було закрите від усвідомлення істинної природи власної сили і природженої здатності брати участь в акті творіння світу. Та реальність, яку нам належить пізнати, вже виявляє усе менше стабільності, тим самим спонукаючи людство пробудитися і замислитися серйозно над тим, що ж відбувається. Саме на пробудження різної свідомості до набагато глибшого переживання власного буття спрямований потужний коливальний процес зміни космічної енергії (Донсков (2011). Можливо, похитнеться і переконаність, яка покоїться на багаторічній практиці, що вища і кінцева мета будь-якого художнього твору полягає в передачі відношення до навколишнього світу, пов'язаного з розкриттям системи емоцій, ідей, а також чуттєвих ознак цього світу.

У другій половині XX століття музичний техніцизм, що набирає силу, виступав одним з головних чинників, що відводять виконавця від основного предмета його професійної спрямованості – звуку. Все більше актуалізувалася традиція пасивного сприйняття. У даному контексті, звичайно ж, не представлялося можливим і розуміння визначення людини в якості складної звукової системи – звучного мікрокосму. Але, як важливо для виконавця спрямуватися у напрямі досягнення своєї глибини, втіленої в звуці. Адже музичний звук породжується духовною субстанцією свого творця. Як підкреслює Л. Бесєдіна, він є виключно особовою категорією, обумовленою «таємним союзом звуку і духу» (Бесєдіна, 2009, с. 114).

Висновки. Виконавцеві необхідно узяти відповідальність за якість свого життя, самоудосконалюватися, розширюючи світосприйняття і привносячи усвідомленість до процесу творіння себе і свого простору. В умовах сучасності це вже розглядається як невід'ємна складова його професійної підготовки. Тільки та свідомість, яка спрямована на усвідомлене творіння Світу, здатна розширити форми соціального функціонування виконавського мистецтва, виводячи його на новий рівень виразності.

© Людмила Діте

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Асафьев, Б.В., (1997). *Музыкальная форма как процесс*. Москва, Музыка, 373 с. https://hor.by/2009/12/asafiev/

Беседина, Л. (2009). К не темперированной истине музыканта. *Введение в философию музыканта-исполнителя.*

Бочкарёв, Л. (2008). *Психология музыкальной деятельности*. Москва, 228с. http://library.lgaki.info:404/2019/ Бочкарев_Психол_муз_деят-ти.pdf

Гроф, С. (2002). Психология будущего. 464 с. http://loveread.ec/read_book.php?id=52670&p=1

Діте, Л. А. (2015). Мировоззренческий аспект как ведущая составляющая профессионализма хормейстера. *Наукові записки кафедри педагогіки*, (32), 70-80. https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/3101

Донсков, Д. (2011). *Чудесный целительный биорезонанс магнетизма Вселенной*. Харьков, 356 с. https://platfor.ma/magazine/quiz-sq/podarki-poroshenku/ne-dostalos/monografiya/

Жайворонок, Н. (2006). Музичне виконавство як феномен музичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» Київ, 19 с. https://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/2559?show=full&locale-attribute=uk

Казачков, С. (1998). *Дирижер хора – артист и педагог*. Казань, 307 с. https://books.google.com.ua/books/about/Дирижер_хора.html?id=MFUUAQAAIAAJ&redir_esc=y

Лащенко, А. (2007). *З історії київської хорової школи*. Київ, Музична Україна, 197 с.

Лебедько, В. (2003). *Магия в профессии и творчестве*. С.-Петербург, 120 с. http://sannyasa.narod.ru/magprof/index.htm

Моісєєва. (2012). Музичне виконавство: сутність, методологія, практика. *Сучасна музика в сучасному світі:* Збірник наукових праць, 74–76. http://eprints.zu.edu.ua/9076/1/Moiseeva.pdf

Назайкинский, Е. (2003). Стиль и жанр в музыке. Москва, 248 с. http://aperock.ucoz.ru/load/20-1-0-3081

Падалка, Г. (2007). Педагогіка мистецтва як напрям наукового пізнання. *Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти., (4(9), 7–11.

Рудницька, О. (2002). *Педагогіка: загальна та мистецька*. Тернопіль, 360 с.

Цюряк, І. О., Захаржевська, Ю.Р. (2017). Специфічні особливості виконання хорової музики епохи ренесансу сучасними співаками. *Мистецька освіта: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейської інтеграції: збірник наукових праць* / за заг. редакцією І. В. Баладинської, Н. Є. Колесник. с. 178-184. http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/26813

Чередниченко. (1988). Композиция и интерпретация: три среза проблемы. *Музыкальное исполнительство и современность*, (1), 43–68.

Шевченко, Л. (2020). Сакральні витоки інструментальної множинності музичного виконавства як науки піаністичної гри. *Вісник КНУКіМ*. Серия: Мистецтвознавство., (43), 163–168. http://dx.doi.org/10.31866/2410-1176.42.2020.207646

Щолокова, О. (2018). Основні тенденції фортепіанної підготовки педагога музиканта у вищих мистецьких закладах освіті. *Topical issues of education*. Lisbon, Portugal, 205-219. http://surl.li/kdavs

Эндрюс, Т. (2004). *Сакральные звуки*. СПб. Будущее Земли, 240с.

Яворский, Б. (1987). *Избранные труды*. Москва, Советский композитор, Ч. 1., 336 с.

REFERENCE

Asaf'yev, B.V., (1997). *Muzykal'naya forma kak protsess* [Musical form as a process]. Moskva, Muzyka, 373 s. https://hor.by/2009/12/asafiev/ [in Russian]

Besedina, L. (2009). *K ne temperirovannoy istine muzykanta* [To the untempered truth of the musician]. Vvedeniye v filosofiyu muzykanta-ispolnitelya. [in Russian]

Bochkarov, L. (2008). *Psikhologiya muzykal'noy deyatel'nosti* [Psychology of musical activity]. Moskva, 228s. http://library.lgaki.info:404/2019/Bochkarev_Psikhol_muz_deyat-ti.pdf [in Russian]

Grof, S. (2002). *Psikhologiya budushchego* [Psychology of the future]. 464 s. http://loveread.ec/read_book.php?id=52670&p=1 [in Russian]

Dite, L. A. (2015). Mirovozzrencheskiy aspekt kak vedushchaya sostavlyayushchaya professionalizma khormeystera [The ideological aspect as a leading component of the choirmaster's professionalism]. *Naukovi zapiski kafedri pedagogiki*, (32), 70-80. https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/3101 [in Russian]

Donskov, D. (2011). *Chudesnyy tselitel'nyy biorezonans magnetizma Vselennoy* [Wonderful healing bio-resonance of the magnetism of the Universe]. Khar'kov, 356 s. https://platfor.ma/magazine/quiz-sq/podarki-poroshenku/ne-dostalos/monografiya/ [in Russian]

Zhayvoronok, N. (2006). Muzichne vikonavstvo yak fenomen muzichnoi kul'turi [Musical Vikonavstvo as a Phenomenon of Musical Culture: Abstract of the thesis] : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stup. kand. mistetstvoznavstva : spets. 17.00.01 «Teoriya ta istoriya kul'turi» Kiiv, 19 s. https://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/2559?show=full&locale-attribute=uk [in Ukrainian]

Kazachkov, S. (1998). *Dirizher khora – artist i pedagog* [The conductor of the choir is an artist and teacher]. Kazan', 307 s. https://books.google.com.ua/books/about/Dirizher_khora.html?id=MFUUAQAAIAAJ&redir_esc=y [in Russian]

Lashchenko, A. (2007). *Z istorii kiivs'koi khorovoi shkoli* [From the history of the Kiev choir school]. Kiiv, Muzichna Ukraina, 197 s. [in Ukrainian]

Lebed'ko, V. (2003). *Magiya v professii i tvorchestve* [Magic in the profession and creativity]. S.-Peterburg, 120 s. http://sannyasa.narod.ru/magprof/index.htm [in Russian]

Moiseeva. (2012). Muzichne vikonavstvo: sutnist', metodologiya, praktika [Music vikonavstvo: essence, methodology, practice]. *Suchasna muzika v suchasnomu sviti*: Zbirnik naukovikh prats', 74–76. http://eprints.zu.edu.ua/9076/1/Moiseeva.pdf [in Ukrainian]

Nazaykinskiy, Ye. (2003). *Stil' i zhanr v muzyke* [Style and genre in music]. Moskva, 248 s. http://aperock.ucoz.ru/load/20-1-0-3081 [in Russian]

Padalka, G. (2007). Pedagogika mistetstva yak napryam naukovogo piznannya [The pedagogy of science is like a direct scientific knowledge]. *Naukoviy chasopis NPU im. M.P.Dragomanova*. Seriya 14. Teoriya i metodika mistets'koi osviti., (4(9), 7–11. [in Ukrainian]

Rudnits'ka, O. (2002). *Pedagogika: zagal'na ta mistets'ka* [Pedagogy: that mystetsky is a wild one]. Ternopil', 360 s.

Tsyuryak, I. O., Zakharzhevs'ka, Yu.R. (2017). Spetsifichni osoblivosti vikonannya khorovoi muziki yepokhi renesansu suchasnimi spivakami [Specific features of the choir music of the renaissance epoch with contemporary performances]. *Mistets'ka osvita: problemi i perspektivi rozvitku v konteksti evropeys'koi integratsii*: zbirnik naukovikh prats' / za zag. redaktsieyu I. V. Baladins'koi, N. E. Kolesnik. s. 178-184. http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/26813 [in Ukrainian]

Cherednichenko. (1988). Kompozitsiya i interpretatsiya: tri sreza problemy [Composition and interpretation: three sections of the problem]. *Muzykal'noye ispolnitel'stvo i sovremennost'*, (1), 43–68. [in Russian]

Shevchenko, L. (2020). Sakral'ni vitoki instrumental'noi mnozhinnosti muzichnogo vikonavstva yak nauki

pianistichnoi gri [Sacred coils of the instrumental multiplicity of musical viconavity as a science of pianistry]. *Visnik KNUKiM. Seriya: Mistetstvoznavstvo*, (43), 163–168. http://dx.doi.org/10.31866/2410-1176.42.2020.207646 [in Ukrainian]

Shcholokova, O. (2018). Osnovni tendentsii fortepiannoi pidgotovki pedagoga muzikanta u vishchikh mistets'kikh zakladakh osviti [The main trends in the piano training of a musician teacher in the greater mystical foundations of education]. *Topical issues of education*. Lisbon, Portugal, 205-219. http://surl.li/kdavs [in Ukrainian]

Endryus, T. (2004). *Sakral'nyye zvuki* [Sacred sounds]. SPb. Budushcheye Zemli, 240s. [in Russian]

Yavorskiy, B. (1987). *Izbrannyye trudy* [Selected works]. Moskva, Sovetskiy kompozitor, CH. 1., 336 s. [in Russian]

Надійшла до редакції / Received: 22.08.21
Рекомендовано до друку / Accepted: 29.09.2021

DOI 10.34142/27091805.2021.2.02.01

© Liudmyla Dite
Senior Lecturer (Department of vocal and choral teacher training)
Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council:
Kharkiv, Ukraine
email: diteya7778@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-5251-3583

THE INFLUENCE OF EVOLUTIONARY PROCESSES OF CONSCIOUSNESS ON THE PERFORMANCE EXPRESSIVENESS OF A MUSICAL WORK

The purpose of the article. Based on the philosophical, musicological, psychological and pedagogical literature, to reveal the dependence of expressiveness in the performance of musical works on the evolutionary patterns of development of musical art, consciousness and spiritual outlook of the performer himself.

The methods and methodology are based on the analysis and systematization of scientific information on the evolutionary processes taking place in the world, musical art and their impact on the consciousness of the performing musician and his/her performance skills.

The **scientific novelty** of the article lies in the fact that the dependence of the expressiveness of the performing musician, the sound of the musical work on his own spiritual substance is determined on the basis of philosophical concepts.

Results. The article deals with the problems of musical performance, certain regularities in the presentation of musical works formed by different performing eras, which affirmed a far from unambiguous vision of the essence of the performer's expressiveness. It is emphasized that the evolutionary processes taking place in human consciousness naturally affect the evolution of composer's thinking and the expressiveness of a musician's performance. It is revealed that in the conditions of modernity, when the idea of human nature is changing, which is considered more as a vibrational entity than as a physical one, new facets of understanding are introduced into the understanding of performing expressiveness.

It is noted that by reaching the level of high-frequency vibrations, the performer is already able to reflect the synthesis of two worlds - manifested and unmanifested, getting the opportunity to reveal personal expressiveness as an external manifestation of the expression of the soul.

The significance of musical intonation is emphasized, which is the highest manifestation of the expressiveness of musical performance, reveals the ontological image of the musician. Thus, given that the musical sound is generated by the spiritual basis of the existence of its performer, it is important to achieve one's own depth in the embodiment of sound.

Keywords: performing expressiveness, consciousness, vibrations, conscious creation.

УДК 378.147:[37.011.3-051:78]
DOI 10.34142/27091805.2021.3.02.02

© ***Беземчук Лариса Валентинівна*** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя ХНПУ імені Г.С.Сковороди Харків, Україна
email: ***blv2007@ukr.net***
https://orcid.org/0000-0002-9745-6594
© ***Фомін Володимир Вікторович*** доктор педагогічних наук, завідувач кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя ХНПУ імені Г.С.Сковороди, Харків, Україна
email*: v.v.fomin@hnpu.edu.ua*
https://orcid.org/0000-0002-8652-2023

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Метою статті є висвітлення впливу інноваційних форм на підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі навчання в магістратурі. В контексті дослідження були використані методи: теоретичного аналізу мистецтвознавчої, методичної та педагогічної літератури; моделювання змісту музичної освіти та інші. Аналіз типу педагогічного мислення є базовим для студентів-магістрантів й охоплює оперативне мислення через жваве сприйняття найкращих методичних рішень, відходження від звичних стереотипів професійної діяльності через гнучке мислення, творче експериментування та новаторство, урахування можливостей моделювання сучасного уроку та передбачуваних результатів тощо.

У ході дослідження було теоретично обгрунтовано значущість професійно-орієнтованих завдань в контексті вирішення питань професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах здобуття другого освітнього рівня вищої освіти. Визначено, що проектування освітніх програм для студентів за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) орієнтує здобувачів другого магістерського рівня на формування особливого типу поліфонічного мислення. Доведено, що такий тип мислення є пріоритетним для вирішення професійно-орієнтованих завдань на заняттях «Методика викладання дисциплін кваліфікації», «Практикум за кваліфікацією», «Методика викладання інтегрованого курсу мистетва в ЗОШ». Виділено етапність моделювання професійно-орієнтованих завдань: попередній етап впливає на хід наступного (метод перспективи та ретроспективи); вирішення складних ситуацій (метод емпатії, співпереживання); обов'язкова спільна діяльність учасників (метод комунікативного пошуку); опис психолого-педагогічної ситуації (метод конструювання змісту компонентів музичної освіти, кейс-метод) та об'єкта ігрового імітаційного моделювання (метод спостереження); контроль ігрового часу (метод фіксації); заздалегідь розроблена система аналізу та оцінок (метод рефлексії); особливості сприймання та аналізу мистецьких явищ (метод художньо-творчого аналізу); елементи художньо-творчого змагання (метод творчого діалогу).

Ключові слова: *майбутній вчитель музичного мистецтва, магістратура, професійно-орієнтовані завдання, моделювання, інноваційні форми.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Серед актуальних питань, що виникають у процесі організації навчального процесу для здобувачів другого рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) невизначеною є проблема формування нового рівня мислення, що орієнтує педагога на вирішення практичних завдань багатоспектрального змісту. Сучасний викладач повинен орієнтуватися не тільки у вузькому профілі обраної спеціалізації.

Низька питань, окреслених інноваційними ідеями Нової української школи та Закону «Про вищу освіту» (2014) вимагає нового рівня

педагогічного мислення. Для організації процесу підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва вирішення цього завдання розширюється не тільки в лінійному ракурсі розуміння його професійної роботи. Діяльність музиканта-педагога має багатоспектральний характер. Конкретизуючи цю тезу педагогічне мислення базується на різних типах – оперативне, гнучке прогностичне тощо (Нестеренко, 2019, с. 106).

Такий тип мислення можна назвати поліфонічним, він охоплює багатоаспектний аналіз впливу явищ музичного мистецтва на життя людини в контексті постійно змінюючих вимог сучасного суспільства. Мова йде про осягнення моделі світу засобами мистецтва в площині філософського розуміння горизонталей і вертикалей його світосприйняття. Тому моделювання завдань, що наближають магістранта до вирішення життєвих професійно-орієнтованих ситуацій багаторівневого характеру стає найважливішим аспектом їх підготовки у ВНЗ. Впровадження інноваційних форм навчання є орієнтиром для вирішення такого складного питання в змісті вищої музичної освіти України (Беземчук, Фомін, 2020).

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання підготовки майбутніх учителів мистецьких профілів в умовах магістратури розглядаються у працях Л. Беземчук (2021), Н. Батечко (2016), Л. Гризун (2019), Р. Гуревича та О. Дубасенюк (2019), Н. Кононець (2016), О. Момот (2016), В. Олексенко (2015), В. Михайліченка (2015), А. Сбруєвої (2014), О. Сорочинської (2015), М. Супрун (2011), Т. Федірчик (2010), В. Фомін (2021).

Загальні аспекти підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва висвітлені в наукових роботах Т. Бодрова (2016), О. Гаврилюк (2016), З. Дубового (2019), М. Мороз (2019), Н. Овчаренко (2016), Ся Гаоян (2019), В. Фоміна (2020), а інтеграційно-педагогічні уміння вчителя музики стали предметом дослідження Ж. Карташова (2015), Л. Гаврілова (2015), К. Кабриль (2013), Н. Ничкало (2012), О. Олексюк (2010), Л. Пастушенко (2017), Н. Юдзіонок (2011) та ін. Моделювання педагогічних ситуацій як способу підготовки майбутніх фахівців розкриті в працях О. Березюк (2014), Н. Максименко (2021).

На розвиток творчого мислення в системі моделювання педагогічних ситуацій як умови якісної підготовки майбутніх учителів різних фахів звертали увагу Н. Василенко (2020), Н. Батечко, Н. Щербань (2004). Серед концептуальних основ підготовки магістрів достатньо уваги приділяється засадам нелінійності і поліфункціональності в навчанні. Вищезазначені автори акцентують увагу на такий підхід, що потребує від здобувачів творчого осмислення завдань, педагогічних ситуацій, які виникають в процесі професійної підготовки. Отже, проблеми педагогічної інновації стають домінуючими в процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Питанню моделювання педагогічних ситуацій, як способу підготовки майбутніх фахівців, знаходимо в працях О. Березюк (2014), Н. Максименко (2021), М. Нестеренко (2019). Так, розмірковуючи про сформованість умінь вирішувати педагогічні ситуації, Н. Максименко звертає увагу на процес переходу від емпіричного до креативного рівня під час професійної адаптації майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності. І це залежить, на її думку, від здібності пізнати сутність педагогічних явищ та розкриття системи зв'язків та відносин. Аналіз різних педагогічних ситуацій сприяє розумінню прогнозованого результату, який цілком ймовірно може трапитися у конкретному середовищі й виступати проміжною ланкою між педагогічною теорією та конкретною професійною діяльністю викладача (Максименко, 2021). Водночас, на думку П. Щербань, у «змодельованих педагогічних ситуаціях описуються абстрактні суб'єкти освітнього процесу, що мають місце в реальних обставинах» (Щербань, 2004).

Досить аргументовано П. Щербань визначає гру в навчально-педагогічному контексті, як ознаку добре організованого освітнього процесу, що наближений до реалій діяльності майбутнього викладача. Моделюванню умов, наближених до реальних, що імітують професійно-педагогічну діяльність, автор надає первинне значення (Щербань, 2004).

Таким чином, аналіз наукових праць свідчить про актуалізацію питань моделювання професійно-орієнтованих завдань засобами інноваційних форм підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, проте, на нашу думку, замало уваги надається реалізації цієї педагогічної моделі для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня.

Формулювання цілей та завдань статті. Метою статті є висвітлення впливу змодельованих професійно-орієнтованих завдань на рівень професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах магістратури засоба-

© Лариса Беземчук & Володимир Фомін

ми інноваційних форм навчання.

Виклад основного матеріалу. Серед науковців що досліджували проблему підготовки майбутніх учителів музики до практичної діяльності, Л.Ільчук (2018), традиційно визначає мотиваційний, когнітивний, операційний, рефлексивний компоненти. Авторка поділяє думку інших учених щодо трьох етапів професійної підготовки майбутніх учителів: підготовчого, навчально-діяльнісного, адаптивно-рефлексивного. В умовах варіативності змісту музичної освіти, інтеграції предметів художньо-естетичного циклу, моделювання структурних складових навчальних предметів на різних рівнях музичної освтіи стає необхідність розробки професійно-орієнтованих завдань для здобувачів, пратичне вирішення яких наблизить їх до реалій навчального процесу після закінчення навчання.

Як зазначає Н. Максименко (2021), щодо визначення категорії «професійно-орієнтованих завдань», то сьогодні серед науковців немає єдиної думки стосовно педагогічних ситуацій, які остаточно встановлюють взаємодію суб'єктів освітнього процесу. Тобто, виникнення ситуацій педагогічного спрямування як особливих та незвичних психолого-педагогічних стосунків між викладачем та студентами можливе в будь-який момент, тому вимагає своєчасного креативного рішення. За рахунок оновлення змісту навчальних дисциплін («Вступ до спеціальності», «Методика викладання дисциплін кваліфікації (музична педагогіка), «Практикум за кваліфікацією», створення експрес курсів можна визначити інтеграційні зв'язки між навчальними дисциплінами, а також моделювати професійно-орієнтовані завдання, які дадуть можливість студентам це усвідомити. (Максименко, 2021, с. 184).

На думку О. Березюк та О. Власенко (2014) одним із важливіших показників рівня інноваційної діяльності в умовах магістратури є моделювання щодо операційного мислення. Хоча моделювання і має ознаки творчості, передбачуваності все ж таки науковці дотримуються деяких алгоритмічних дій в плануванні навчальних ситуацій (моделей). Під моделюванням таких ситуацій розуміємо процес утворення ситуацій-моделей, де реальні об'єкти замінені вигаданими, а взаємостосунки між учасниками ситуації штучно організовані, знаходяться під керівництвом педагога (Березнюк, 2014).

Розуміння педагогічних ситуацій у процесі викладання педагогічно-мистецьких дисциплін активізують розвиток як абстрактно-логічного, так і практичного мислення майбутнього викладача. Це сприяє розвитку здатності вирішувати конкретні проблеми, розвиває креативний потенціал особистості, активізує мотивацію до навчальної діяльності, стимулює самоаналіз, самооцінку та саморозвиток. Можна виділити декілька етапів щодо моделювання педагогічних ситуацій. Передусім, підготовчий (окреслення мети, правил та завдань; інструкції; розподіл ролей); практичний (проведення гри); креативний (аналіз, обмін думками, обговорення ситуації та альтернативні варіанти її розв'язання).

Педагогічні ситуації для здобувачів другого рівня вищої освіти доцільно застосовувати на лекційних, семінарських та практичних заняттях, під час написання науково-дослідницьких робіт, у самостійній роботі, під час проходження педагогічної практики тощо. Дієвими методами розв'язання педагогічних ситуацій є рольові ігри, дискусії з аналізом конкретних ситуацій, які поглиблюють знання з обговорюваної проблеми, активізують творчий потенціал студентів, сприяють розвиткові позитивної мотивації до професії викладача.

Таким чином, творче мислення та здібності конструювати зміст музичної освіти дають можливість майбутнім учителям музичного мистецтва самостійно обирати ефективні методи роботи зі студентами та учнями, а також сприяють оволодінню певними прийомами педагогічної майстерності в контексті проведення майстер класів тощо.

Опанування дисциплін навчального плану не може гарантувати майбутньому вчителю музичного мистецтва отримання відповіді на всі питання, які постають перед викладачем в рухливому сучасному світі. Тому майбутньому педагогу слід набувати вмінь вирішувати професійно-орієнтовані завдання. Виходячи з цього, в зміст музичної освіти магістрантів можна закласти експрес курси або розробити алгоритми їх створення в ракурсі міждисциплінарної інтеграції предметів фахового значення таких, як «Методика викладання дисциплін кваліфікації», «Педагогічна практика в закладах середньої освіти», «Методика викладання інтегрованого курсу мистецтва в ЗЗСО», «Практикум за кваліфікацією» та інші (Беземчук, Фомін, 2021).

Моделювання професійно-орієнтованих завдань представлено в таблиці (див. таблицю №1).

Таблиця 1

Приклад інноваційних форм навчальних занять з використанням професійно-орієнтованих завдань для студентів-магістрів спеціальності 014 середня освіта (музичне мистецтво)

Форма проведення дисципліна, тема	*Коротка характеристика та зміст професійно-орієнтованого завдання (ПОЗ*)*
Проблемна лекція з «Методики викладання дисциплін кваліфікації (музична педагогіка)» Тема: Методи музичного виховання учнів в сучасні школі	Містить постановку проблеми щодо сучасних методів музичного виховання учнів. У процесі вивчення матеріалу необхідно вирішити завдання багатоваріантних підходів визначення категорії «метод», особливостей використання методів у музичному вихованні учнів. **ПОЗ** «Уявіть ситуацію, що Вам слід виступити на методичному об'єднанні вчителів з повідомленням про сучасні методи музичного виховання учнів. Підготуйте питання до аудиторії» ***Інструкція***. Активізація здійснюється завдяки особистому пошуку студента як дослідника.
Лекція- провокація з «Методики викладання інтегрованого курсу мистецтва в школі» Тема: Сучасні напрями оновлення змісту мистецької освіти.	Спрямована для розвитку у студентів вміння виступати в ролі експертів, опонентів, рецензентів, виокремлювати недостовірну або неточну інформацію. **ПОЗ** «Спробуйте написати рецензію для програми з музики, в якій урок музики, розглядається авторами суто як урок – співу. Продумайте діалог з автором програми» ***Інструкція***. Робота виконується на основі опанування сучасних матеріалів щодо інтегрованого уроку мистецтва, в яких «моно» урок співів пройшов еволюцію до полі-уроку мистецтва.
Індивідуальне заняття – музично-творчий діалог з «Практикуму за кваліфікацією» (вокал) Тема: Методи розвитку вокальних здібностей іноземних студентів в умовах навчання в українських університетах на факультеті мистецтва.	На таких заняттях навчальний матеріал подається у вигляді діалогічного спілкування викладача і студента з питань особливості роботи вокалістів різних педагогічних шкіл. **ПОЗ** «Уявіть, що вашим студентом є китайський вокаліст і вам слід опрацювати з ним українську народну пісню. Доберіть твір для опрацювання. Надайте питання для діалогу: схожість та різнобарвність української та китайської вокальних шкіл» ***Інструкція.*** Робота організується на підставі наступних умов (досягнення художньо- творчого клімату на заняттях для позбавлення фізичного та емоційного дискомфорту студентів: загальні методи: концентричний, емпіричний, евристичний(порівняння, асоціації, аналогії, синхронічний та діахронічний аналіз музичних творів, евристичні запитання, евристичні ситуації та ін.), фонетичний, методу явного або внутрішнього співу та порівняльного аналізу. Організація сумісного професійного вільного від авторитаризму діалогу, доброзичливих, особливо довірливих стосунків, між викладачем та студентом-магістрантом; друга умова: обговорення проблеми втілення художніх образів з різних позицій української та китайської вокальних шкіл.

© Лариса Беземчук & Володимир Фомін

Практичне заняття – методичний брейн-ринг з «Практикуму за кваліфікацією (музична педагогіка) Тема: «Створення лекцій конференцій для змішаної форми навчання магістрантів музично-педагогічних фахів»	Студенти готують відповіді на запитання ведучого. **ПОЗ** «Створити відеоконференцію для проведення методичного брейн-рингу з проблем підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва» ***Інструкція***. Підготувати аудиторію до оригінальних відповідей щодо досвіду музично-практичної роботи з студентами або учнями. Розробити особистий сценарій як ведучого брейн-рингу, провести його в умовах змішаної форми навчання (робота в zoom конференції та розробка завдань для учасників на платформі Moodl
Інтерактивна лекція – практикум прес-конференція (творчі дебати) з «Практикуму за кваліфікацією (музична педагогіка) Тема: «Аналіз сучасних програм уроків мистецтва в умовах реалізації ідей НУШ»	Форма лекції-практикуму передбачає діяльний діалог з аудиторією. Це дозволяє ефективнішому засвоєнню знань завдяки високій розумовій активності студентів. Інтерактивна лекція-практикум акцентує увагу на зміну типу взаємодії «викладач - студент» та на взаємодію «викладач-студент-стейкхолдер». Це сприяє спілкуванню та взаємонавчанню студентів, а також активному зворотному зв'язку з викладачем та стейкхолдером. **ПОЗ** «Уявити себе в ролі методиста інституту підвищення кваліфікації вчителів музичного мистецтва. Створити програму для творчих дебатів на методичних зустрічей за участю представників студентської молоді, викладачів університетів та директорів шкіл, що обговорюють проблеми викладання мистецтва в умовах ідей НУШ» ***Інструкція***. Розробити міні виступи для студента, викладача, стейкхолдера за змістом запропонованої тематики. Надати варіанти питань від кожної групи для творчих дебатів, створити відео звіт.

Для моделювання професійно-орієнтованих завдань, що представлено в (таблиці 1), на наш погляд можна дотримуватися алгоритму поетапності виконання завдань: попередній етап впливає на хід наступного (метод перспективи та ретроспективи); вирішення складних ситуацій (метод емпатії, співпереживання); обов'язкова спільна діяльність учасників гри (метод комунікативного пошуку); опис психолого-педагогічної ситуації (метод конструювання змісту компонентів музичного освіти, кейс-метод) та об'єкта ігрового імітаційного моделювання (метод спостереження); контроль ігрового часу (метод фіксації); заздалегідь розроблена система аналізу та оцінок (метод рефлексії); особливості сприймання та аналізу мистецьких явищ (метод художньо-творчого аналізу); елементи художньо-творчого змагання (метод творчого діалогу)».

В умовах дистанційної роботи з магістрантами набуває серйозного значення метод змішаного навчання, який поєднує заняття в режимі онлайн на різних освітніх платформах та використання залів для zoom конференцій, що надає можливість моделювати професійно-орієнтовані завдання в багатоаспектному вимірі.

Зазначимо, що на практиці моделювання професійно-орієнтованих завдань може бути різним. Передусім, проблеми можуть бути запланованими (спеціально змодельованими), як надано в (таблиці 1) для студента-практиканта, який може стати на посаду вчителя-початківця, педагога-методиста, викладача.

По-друге, окреме місце надається вирішенню спонтанних, несподіваних педагогічних завдань, вирішення яких потребує обмаль часу, що виникає під час уроку мистецтва або музичного мистецтва, проведення позакласних заходів, викладання навчальних предметів музично-педагогічного спрямування. За типом такі професійно-орієнтовані завдання можуть бути стандарт-

ними або оригінальними.

Поетапність алгоритму моделювання професійно-орієнтованих завдань оригінального типу можна здійснити на прикладі вивчення-навчальної дисципліни «Методика викладання інтегрованого курсу мистецтво»: «Розкрити образ головного героя балету Коника Горбоконика Р. Щедріна за допомогою методу – узагальнення». Це вимагає від студента підготувати матеріал для розширення уявлення учнів початковій школі на уроці мистецтва не тільки для художньо-педагогічного аналізу образу твору і головного героя особливо, а і розширити усвідомлення дітей з точки зору балетної постанови (надати приклади постанови в українських театрах (ХАТОБ, 2021 році); з позиції літературного сюжету казкового героя твору П. Єршова, прототипів українських, азербайджанських казок.

Розглянути образ друга-тварини, який завжди приходить на допомогу в складну хвилину, познайомитись з втіленням образу Коника–Горбоконика в картинах відомих художників та несподівано дізнатися, що ця тварина може допомагати лікувати людину (іпотерапія). Студент готує для попереднього етапу виконання професійно-орієнтованого завдання розміщення на фліпчартіі зображення «Коника Горбоконика». Потім готує завдання щодо написання або малювання на кольорових стікерах сподівання учнів від уроку (наприклад, навчитися розуміти задачу, вигадати задачу самостійно, отримати нові знання тощо) щоб прикріпити їх на дошці протягом уявляємого уроку.

Магістрант готує вирішення складних ситуацій (прослухати фрагменти балету, поставити себе на місце головних героїв, аналізувати образи та їх пластичне втілення на сцені), розмірковувати над рисами головного героя методом співставлення, знайти в собі найкращі риси: бажання допомоги іншому тощо. Під час етапу формування нових знань і способів дій, ознайомлюючи молодших школярів з сприйняттям музичних образів балету студент розкриває метод диференціації (поєднання ролі вчителя з різноманітністю дитячої діяльності (роботу дітей з підручником, з іншими матеріалами олівцями, яблуками, іграшками тощо).

Для закріплення вивченого магістранту слід запланувати роботу по інсценізації учнями фрагментів твору. Продумать організацію класу: покинути свої робочі місця та спробувати самостійно інсценувати фрагмент балету в аудиторії метод спільної діяльності. Майбутній вчитель може запланувати провести рефлексію за допомогою вправи «Мій друг –Коник Горбоконик», співвідносячи висловлені побажання з отриманими результатами учням на уроці». Під час такої гри магістранти фактично моделюють реальну діяльність викладача в різних педагогічних ситуаціях. Гравці можуть виконувати роль викладача і студентів, учнів.

Сучасні фахівці наполягають на тому, що практично на всіх етапах (рівнях) професійної підготовки майбутнього вчителя, в тому числі вчителя музичного мистетва прослідковується актуалізація мисленнєвого сегмента навчальної діяльності теоретичних знань відповідно до поставлених конкретних цілей, ситуацій, які постійно змінюються. А це одразу визначає новий рівень мислення – поліфонічний, що характеризує здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва застосовувати професійні знання в контексті реалізації пратичних завдань багаторівневого змісту (Лаврентьєва, 2016).

Висновки. Отже, моделювання вважається творчим процесом, який можна розділити на деякі етапи і кроки, незважаючи на складність. На нашу думку, при моделюванні треба конкретизувати постановлену задачу, висвітлити хід, окреслити мотиваційну складову, зробити попередній аналіз об'єкту тощо. Наступним етапом може стати безпосередня розробка моделі, де буде міститися суттєві фактори, створюватися алгоритм дій, кроків тощо. На прикінцевому етапі пропонуємо проведення тестування моделі з метою її налагодження, удосконалення. Таким чином, моделювання професійно-орієнтованих завдань слід розуміти, як процес створення певних модельних (вигаданих) ситуацій, які наближені до реальних об'єктів, а взаємостосунки між учасниками модельованої ситуації знаходяться під керівництвом педагога.

Перспективи подальших досліджень полягають у вирішенні питань удосконалення показників якісної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва через: а) взаємозв'язок загально-художньої, музикознавчої і методичної підготовки, яка здійснюється на основі міжпредметних зв'язків; б) професійно-педагогічну спрямованість процесу навчання; в) розвиток творчих видів навчальної діяльності, які сприяють підготовці різних видів мистецтва і художнього синтезу загальної художньої культури педагога-музиканта.

© Лариса Беземчук & Володимир Фомін

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Беземчук, Л., & Фомін, В. (2020). Формування методичної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі педагогічної практики. *Professional Art Education*, 1(1), 43–49. **https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.07**

Беземчук, Л., & Фомін, В. (2021). Формування інтеграційно-педагогічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах магістратури. *Professional Art Education*, 2(1), 12–19. **https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.02**

Березюк О.С., Власенко О.М. (2014) Інноваційні технології у підготовці майбутнього вчителя. І*нновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць*, 97–106.

Лаврентьєва Н. В. (2016) Формування творчого мислення майбутнього вчителя музики в процесі інструментально-виконавської підготовки. Кам'янець-подільській, 239 с. **http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/14429**

Максименко Н. Б., Салига Н. М. (2021) Моделювання педагогічних ситуацій у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти. *Педагогічні науки: реалії та перспективи,* Випуск 79, том 1 , 2021, С.183-186. **https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.1.39**

Нестеренко М.М. (2019) Підготовка майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.* Дисертація на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Бердянський державний педагогічний університет Міністерства освіти і науки України, Бердянськ.

Рапацкая Л. А. (1991). Формирование художественной культуры учителя музыки в условиях высшего музыкально-педагогического образования (дис. …д-ра. пед. наук: 13.00.02, 13.00.01). Москва.

Щербань П. М. (2004). Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : навч. посібник. Київ : Вища школа, 207 с.

REFERENCE

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2020). Formuvannya metodychnoyi kompetentnosti maybutn′oho vchytelya muzychnoho mystetstva v protsesi pedahohichnoyi praktyky [Formation of methodological competence of the future music teacher in the process of pedagogical practice]. *Professional Art Education*, 1(1), 43–49. **https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.07** [in Ukrainian]

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2021). Formuvannya intehratsiyno-pedahohichnykh umin′ maybutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva v umovakh mahistratury [Formation of integration-pedagogical skills of future music teachers in the conditions of the master's degree]. *Professional Art Education*, 2(1), 12–19. **https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.02** [in Ukrainian]

Berezyuk O.S., Vlasenko O.M. (2014) Innovatsiyni tekhnolohiyi u pidhotovtsi maybutn′oho vchytelya [Innovative technologies in training future teachers]. I*nnovatsiyi v osviti: intehratsiya nauky i praktyky: zbirnyk naukovo-metodychnykh prats′*, 97–106. [in Ukrainian]

Lavrent′yeva N. V. (2016) Formuvannya tvorchoho myslennya maybutn′oho vchytelya muzyky v protsesi instrumental′no-vykonavs′koyi pidhotovky [Formation of creative thinking of the future music teacher in the process of instrumental and performing training]. Kam″yanets′-podil′s′kiy 2016. 239 s. **http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/14429** [in Ukrainian]

Maksymenko N. B., Salyha N. M. (2021) Modelyuvannya pedahohichnykh sytuatsiy u protsesi profesiynoyi pidhotovky maybutnikh vykladachiv zakladiv vyshchoyi osvity [Modeling pedagogical situations in the process of professional training of future teachers of higher education institutions]. *Pedahohichni nauky: realiyi ta perspektyvy*, Vypusk 79, tom 1, 2021, S.183-186. **https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.1.39** [in Ukrainian]

Nesterenko M.M. (2019) Pidhotovka maybutnikh uchyteliv do modelyuvannya uroku v umovakh variatyvnosti pochatkovoyi osvity [Preparing future teachers for lesson modeling in conditions of variability in primary education] – *Kvalifikatsiyna naukova pratsya na pravakh rukopysu*. Dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya kand. ped. nauk za spetsial'nistyu 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity». – Berdyans'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny, Berdyans'k. [in Ukrainian]

Rapatskaya L. A. (1991). Formyrovanye khudozhestvennoy kul'tury uchytelya muzyky v uslovyyakh vyssheho muzykal'no-pedahohycheskoho obrazovanyya [The formation of the artistic culture of a music teacher in the conditions of higher musical and pedagogical education] (dys. …d-ra. ped. nauk: 13.00.02, 13.00.01). Moskva. [in Russian]

Shcherban' P. M. (2004) Navchal'no-pedahohichni ihry u vyshchykh navchal'nykh zakladakh [Shcherban P. M. (2004) Educational and pedagogical games in higher educational institutions: education] : navch. posibnyk. Kyyiv : Vyshcha shkola, 2004. 207 s. [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 26.08.21
Рекомендовано до друку / Accepted: 29.09.2021

© Лариса Беземчук & Володимир Фомін

DOI 10.34142/27091805.2021.2.02.02

© Larisa Bezemchuk
Candidate of Pedagogical Sciences, Docent, Professor of the Department of Theory and Methodology of Artistic Education and Vokal-choral Training of the Teacher of H.S.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine
email: blv2007@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-9745-6594
©Volodymyr Fomin
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Theory and Methodology of Artistic Education and Vokal-choral Training of the Teacher of H.S.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine
email: v.v.fomin@hnpu.edu.ua
https://orcid.org/0000-0002-8652-2023

MODELING OF PROFESSIONALLY ORIENTED TASKS BY MEANS OF INNOVATIVE FORMS OF FUTURE MUSIC ART TEACHER TRAINING

The purpose of the article is to determine the specifics of the professional training of the future music teacher in the conditions of the organization of distance education, where interactive forms and methods are given a significant importance.

Methods & methodology. The research is based on the leading positions of scientists regarding the development of art education in today's conditions – axiological, systemic, personal-activity and cultural based on the principle of integrity, mutual coherence, considering the integrative approach in the organization of the educational process.

The scientific novelty of the article lies in the definition of interactive forms and methods of distance education, considering the specifics of training future music teachers for professional activity through the introduction of educational electronic courses, multimedia software and methodological support, the use of audio-video materials, television educational programs, etc.

Results. The theoretical and practical aspects of the professional training of future music teachers in the conditions of distance learning on the Moodle platform are revealed. It has been proven that the specifics of the professional training of future music teachers in the process of organizing distance learning requires new development of program-pedagogical systems and software tools. Certain pedagogical conditions have been defined, including: the presence of clear goal-setting for teachers and students; computerization of the educational process in professional musical disciplines; mastering the technologies and means of distance learning, taking into account the specifics of music education; focusing on the selection of the content of educational and methodical material for distance learning and the creation of a favorable informational and methodical environment; the application of distance learning network technologies as an environment for the interaction of subjects of musical-pedagogical interaction. The advantages and disadvantages of organizing the educational process of future music teachers in the conditions of distance learning are presented. Recommendations regarding the use of effective technologies for the organization of distance education of future music teachers are provided.

Keywords: education, professional training, distance learning, teacher, musical art, interactivity.

УДК 37.091.33-027.22:78.036](091)(477)
DOI 10.34142/27091805.2021.2.02.03

© ***Лошков Юрій Іванович***
доктор мистецтвознавства, професор, перший проректор Харківської державної академії культури,
Харків, Україна
email: uiloshkov@ukr.net
https://orcid.org/0000-0003-0621-2808

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті висвітлено соціокультурні трансформаційні процеси, які впливають на розвиток сучасної музичної освіти в Україні. Визначено, що ідейною основою професійного музичного мистецтва європейського типу є розуміння музики як засобу морального виховання, на підставі осмислення формування музичної освіти в Україні. Доведено, що система навчальних та соціокультурних закладів, призваних забезпечувати функціонування музичної культури в сучасній Україні, склалася на основі естетики академічного музичного мистецтва. Виявлені трансформаційні процеси в галузі музичної освіти України, зумовлені соціокультурними зрушеннями. Отже, трансформації в галузі музичної освіти України зумовлені соціокультурними процесами як викликами ідейному фундаменту академічного музичного мистецтва. Соціальні зрушення спричиняють різнорівневі трансформації, які сучасниками неможливо оцінити адекватно. Так, культивування нових музичних спеціалізацій можна розглядати, з одного боку, як шлях академізації певних неакадемічних напрямів; з іншого, як початок деакадемізації музичної освіти. Питання, поставлені щодо невідповідності змісту академічної музичної освіти реаліям сучасної репрезентативної практики, свідчать про необхідність модернізації змістовних складових з метою підвищення конкурентоздатності випускника - професійного музиканта освітньої системи. Трансформації системного рівня також не можна сприймати однозначно. В цьому контексті вбачається можливим свідомо впливати та регулювати трансформаційні процеси за умови формулювання владою виваженої довгострокової культурної політики, а отже й розуміння місця та ролі музичного мистецтва в українському суспільстві.

Ключові слова: *професійне музичне мистецтво європейського типу, музична освіта, Україна, морально- естетичний вплив.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Реформа освітньої системи, проголошена українським урядом, актуалізує необхідність визначення специфіки її становлення та з'ясування характерних ознак функціонування в соціокультурних умовах сьогодення. Зокрема, сучасний стан вітчизняної музичної освіти зумовлений різновекторними процесами, пов'язаними з: формуванням ідеологічних основ професійного музичного мистецтва європейського типу, спрямованістю культурної політики радянських часів, функціонуванням музичної культури в Україні з останньої чверті XX ст. Осмислення цих процесів не тільки дозволяє виявити чинники трансформацій в сучасній музичній освіті, а й сприятиме пошуку можливих шляхів її подальших модифікацій в культурному просторі.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Сучасний стан музичної освіти в Україні не підлягав детальному дослідженню. Стаття основується на аналізові системних ознак музичної освіти як ідейного фундаменту професійного музичного мистецтва європейського типу та її нинішнього функціонування.

Формулювання цілей та завдань статті. Метою статті є висвітлення трансформаційних процесів у сучасній музичній освіті в Україні.

Виклад основного матеріалу. Естетичною основою формування музичної освіти як складової системи професійного музичного мистецтва європейського типу стало традиційне з античних часів ставлення до музики як до засобу виховання і музиканта, і публіки. Визнання впливу музики на людську свідомість відображено в міфах різних народів. Так, відповідно до поглядів древ-

ніх індійців, музика сприяє досягненню чотирьох цілей: благочестя, багатства, насолоди і остаточного звільнення (Шестакова, 1971, с. 25).

Подальше осмислення морально-виховної ролі музики здійснювалося стародавніми мислителями. Так, Конфуцій (551-479 до н. е.), який за деякими джерелами склав «Шицзін» - збірку пісень, відібраних з великої кількості фольклорних зразків, зазначав, що знання «Шицзіна» допомагає «спрямовувати інших людей на необхідний шлях, розуміти їх внутрішні поштовхи та почуття» (Грубер, 1965, с. 69). Конфуцій наполягав на суворій регламентації фольклорних зразків для застосування у виховному процесі, вважаючи, що музика, яка переслідує іншу мету, ніж виховання моральності; веде до розпусти й розкоші (Шестакова, 1971, с. 20). На подібній регламентації наполягав Платон (428-348 до н. е.), зазначаючи, що музичні зразки повинні відбиратися за морально-етичними принципами на підставі виявлення прекрасного в рухах, танках, наспівах і піснях (Лосєв, 1974, с. 115). На суто виховній спрямованості прищеплення знань про музику наголошував і учень Платона Аристотель (384-322 до н. е.). Одним з основних критеріїв визначення моральності музичних текстів філософи вважали вплив на публіку. Платон у трактаті «Закони» наголошував на недопустимості потакання низькопробним смакам юрби (Лосєв, 1974, с. 121). Основною метою отримання музичних знань молоддю Аристотель уважав сприяння формуванню особистої думки стосовно мистецтва, а не подальшу самореалізацію особистості в публічній музичній виконавській практиці на основі поглибленого засвоєння та удосконалення професійних навичок і засобів, що, за переконанням мислителя, спрямовано на задоволення уподобань публіки (Лосєв, 1974, с. 133-146).

У висловленнях античних філософів простежується виокремлення двох принципових підходів до вивчення музики. З одного боку, музику вивчали з пізнавальною метою, щоб мати можливість розуміти та оцінювати її; з іншого - музикою займалися як професією, засвоюючи та вдосконалюючи ремісничі навички. Це розмежування основувалося на рольовій ознаці музики у відношенні до публіки: репрезентація музичних зразків а) з морально-виховною метою та б) для задоволення уподобань загалу. В обох випадках об'єктом вивчення є норми музичної творчості, але в «універсальній освіті» первинним є осмислення морально-виховної сутності музики, а при ремісничому підході - вдосконалення виконавської майстерності (Козеняшев, 2011).

Подальше формування принципів професійної музичної освіти відбувалося в умовах середньовічної християнської культури. Церковне мистецтво розвивалося в церемоніалі офіційного богослужіння, а поезія, література, музика усвідомлювалися як елементи релігійно-синтетичної дії. Тотальна ідеалізація художнього образу в церковному мистецтві спричинила сувору регламентацію та традиційність форм і засобів його відтворення (Лихачев, 1971, с. 62).

В музиці прагнення церкви до регламентованої єдності виявилося у встановленні антифонарія - зведення канонічних наспівів, що відрізнялися за своїм образно-інтонаційним строєм від народної традиції та вимагали попередньої підготовки. Потреба в хорових кадрах спричинила запровадження церквою ремісничої підготовки в контексті прищеплення необхідних для конкретної діяльності практичних навичок.

Засвоєння професійних навичок здійснювалося на основі вивчення церковних піснеспівів, що, в свою чергу, сприяло моральному вихованню виконавців. Тобто, в практиці церковного мистецтва започаткований один з основних принципів академічної музичної освіти – прищеплення виконавських навичок на основі вивчення репертуару, регламентованого моральними настановами.

Наслідуючи Античність, середньовічна церква спрямовувала освітній процес на формування світогляду особистості майбутніх релігійних діячів, а музика як одна з «семи вільних мистецтв» використовувалася в процесі виховання. Це зумовлює універсальність церковних митців того часу, талановитіші з яких проявляли себе в різних галузях життєдіяльності. В межах середньовічного церковного музикування митці-універсали, на підставі аналізу реального виконавського рівня та узагальнюючих теоретичних знань, удосконалювали нормативну лексику в контексті створення універсальних музичних форм, знакової системи та засобів відтворення з метою оптимізації процесу репрезентації художнього образу.

Визнані придатними до застосування в богослужінні форми та засоби ставали канонічними, тобто обов'язковими для виконання в незмінному вигляді, що зумовлювало традиціоналізм як принцип збереження, акумулювання та відтворення попереднього досвіду, вираженого в

спеціальних стереотипах.

За середньовічною естетикою істинного музиканта відрізняє вміння розбиратися в теоретичних основах музики. З двох визначень представників музичної діяльності (*MUSiCUS* - вчений, поміркований у музиці, *cantor* - виконавець-ремісник) безумовна перевага віддавалася вченому, який не тільки володів практичними навичками, а й міг розмірковувати про музичні закони (Ливанова, 1986, с. 37).

Музичний теоретик Гвідо д'Арецо (XI ст.) в трактаті «Мікролог» розмірковував, головним чином, над методикою навчання співу, інтонації, ритміці, читанню нот тощо (Гуревич, 1991, с. 53), тобто, розглядав теоретика як вчителя, який володіє методикою прищеплення професійних навичок.

Аналогічне розуміння простежується і надалі. Так, англієць І. Коттон (XII ст.) обґрунтовував користь музичної підготовки тим, що вона «робить володіючого цим мистецтвом здатним судити про створені піснеспівів, виправляти помилково викладене, створювати нове», а анонімний автор тогочасного трактату вимагав від музиканта, поряд зі знанням музичної теорії, вміння навчати інших, тобто володіти педагогічними навичками (Гуревич, 1991, с. 54–55).

Отже, в межах церковної культури продовжується процес осмислення двох принципових підходів до вивчення музики, які в середньовічній практиці розмежувалися на дві диференційовані сфери музичної підготовки: а) застосування музики серед інших наук у вихованні універсальних митців, що зумовлює їх подальшу роль у процесі нормотворення; б) прищеплення навичок виконання як норм-канонів для використання в процесі відтворення музики. Надалі перший підхід отримав своє втілення в музично- теоретичній підготовці в класичних університетах Європи, другий - у т. зв. виконавських школах, очолюваними видатними музикантами.

З епохи Відродження поступовий перехід влади до аристократії привів до формування світського мистецтва на основі нової художньої образності, пошук якої здійснювався через трансформацію мистецьких ідеалів Античності та Середньовіччя. Реалізація гуманістичної мети Ренесансу (відродження культурного надбання Античності) здійснювалася на основі поєднання морально-естетичних прагнень аристократії та майстерності професійних музикантів.

Представники аристократичних кіл, процес виховання яких основувався на засвоєнні універсальних знань, наслідуючи традиції попередніх епох, запрошували професіоналів, які здійснювали певні замовлення, зокрема, на основі запропонованої ідеї писали твір, корегуючи його відносно бажань замовника. Прикладом є діяльність Флорентійської камерати (остання чверть XVI ст.), ініціаторами та організаторами якої були представники аристократії Д. Барді, Я. Корсі, О. Рінуччіні. Меценати, натхнені ідеєю відродження античної трагедії, співпрацювали з композиторами й виконавцями Я. Пері й Дж. Каччіні, теоретиком і композитором В. Галілеєм (Ливанова, 1986, с. 205-206).

Поєднання духовних прагнень аристократії з майстерністю професіоналів сприяли як удосконаленню існуючих, так і створенню нових норм музичної творчості, зокрема появі жанру опери та впровадженню в сферу «високого» мистецтва гомофонного складу.

В діяльності тогочасних академій простежується дуалізм: одні (наприклад, Камерата Барді), створювалися як художні об'єднання з метою творчих пошуків, інші - як навчальні заклади. Зокрема, проект статуту паризької Академії поезії та музики Ж. А. де Баіфи і Ж. Т. де Курвіля (1570) наголошував основною метою запровадження в побут «музики досконалої», для чого до закладу пропонувалося залучати професійних музикантів, обов'язком яких було засвоєння норм нової музики як основи подальшої творчості (Ромен, 1986, с. 216).

Отже, формування нової образної відбувалося в контексті пошуку та затвердження нових норм репрезентації культурної традиції в межах діяльності академій, одні з яких функціонували як нормотворчі осередки, інші - як навчальні заклади. Ідейне підґрунтя нової нормативної системи, сформульоване та підтримуване аристократією, стимулювало формування професіоналізму в сфері світського музичного мистецтва в контексті поєднання теоретичного знання з ремісничими. Якщо мета ремісничої підготовки середньовічних церковних півчих була спрямована на якісну репрезентацію єдиної на той час у сфері професійного мистецтва церковної музики, то, з часів Ренесансу, засвоєння виконавських навиків, засобів і форм репрезентації музики без формування відповідного теоретичного підґрунтя (в широкому розумінні - світогляду) стає в ідеальному розумінні не ефективним у презентативно-репрезентативній музичній творчості.

Так, італійський теоретик Дж. Царліно в

трактаті «Установлення гармонії» (1558) наполягав, що крім знання музичної теорії та практичних навиків (вміння грати й настроювати інструмент), композитор повинен бути обізнаний в геометрії, арифметиці, граматиці, історії, риториці (Ливанова, 1986, с. 78).

Розповсюдження з XVII ст. музичних академій як центрів по створенню та прищепленню норм художньої творчості свідчить про осмислення ролі освіти як однієї з провідних у системі професійної музичної діяльності та визначальної складової академічного музичного мистецтва як творчості на основі обов'язкового дотримання засвоєних у спеціальних закладах норм відтворення культурної традиції.

Подальша професіоналізація музичного мистецтва, яка виявилася в поступовому розмежуванні загальної та спеціальної освіти не змінила суті соціокультурних інститутів, призваних виховувати на основі прищеплення академічних норм відтворення культурної традиції. Маючи на увазі нормативну спрямованість подібних закладів, німецький філософ та музичний критик І. А. Шайбе (1708-1776) наголошував на необхідності створення спеціальних музичних академій для підготовки професійних музикантів, рівень кваліфікації яких міг би відповідати ідейним прагненням передових німецьких діячів культури - звеличування національного мистецтва (Ливанова, 1986, с. 322).

На такому ідейному фундаменті з кінця XVIII ст. в Європі формувалася мережа спеціалізованих музичних закладів - консерваторій, академій, вищих музичних шкіл, коледжів, - де, поряд із заняттями по спеціальності та музикуванням в ансамблі, оркестрі, хорі, вивчалися теоретичні дисципліни: сольфеджіо, гармонія, аналіз музичних форм, історія музики (Л. Баренбойм, 1976).

Становлення професійної музичної освіти в Російській імперії пов'язано з ім'ям А. Г. Рубінштейна (1829-1894). Спрямованість багатогранної професійної музичної діяльності А. Рубінштейна зумовлена специфікою його виховання, яке, значною мірою здійснювалося на естетичному фундаменті західноєвропейської музичної культури періоду становлення романтизму. Багаторічне перебування юнака в європейських культурних центрах (у першу чергу, другий берлінська-віденський період 1844-1848 рр.) вплинуло не тільки на його суто професійну музичну освіту, а й на формування світогляду. Зокрема, Л. Баренбойм наголошував, що активне спілкування А. Рубінштейна з Ф. Лістом укріпило погляди російського митця на серйозні естетичні завдання, які стоять перед мистецтвом, на просвітницьку місію артиста-виконавця (Л. Баренбойм, 1957, с. 172).

Саме в другій половині 1840-х рр. сформувалися погляди А. Рубінштейна на музичне мистецтво, смисл яких був сконцентрований митцем у вислові 1852 р.: істинна мета музики полягає в її моральній силі (Рубінштейн, 1983, с. 41). В цьому контексті А. Рубінштейн у 1866 р. зазначав, що вбачає мету консерваторії у формуванні музичного смаку учнів: відкритті перед ними «піднесених горизонтів музичного мистецтва» через ознайомлення з взірцевими творами класичних композиторів (Рубінштейн, 1983, с. 69).

Спрямованість репертуарної політики А. Рубінштейна-диригента (виховувати публіку на кращих зразках симфонічної музики, перш за все, Л. Бетховена та його продовжувачів: Р. Шумана, Ф. Мендельсона, Ф. Шуберта) беззаперечно зумовлена специфікою його поглядів на музичне мистецтво як морально-виховний засіб, що є основним критерієм характеристики і Рубінштейна-піаніста, педагога, організатора.

Отже, саме прагненням А. Рубінштейна до виховання і музикантів, і публіки на кращих зразках світової музики, які, як в плані музичної мови, так і стосовно виконавських традиції, на думку митця, були моральними нормами, зумовлені й опора на класичний матеріал довагнерівської музики у виконавській та педагогічній практиці, і ідейне протистояння митця з представниками «нової російської школи».

Становлення в другій половині XIX ст. в Російській імперії академічної музичної освіти призвело до остаточного формування системи професійної музичної діяльності на зразок західноєвропейської. Більш того, прагнення засновника ІРМТ і Петербурзької консерваторії узаконити вимоги щодо можливості заняття професійною музичною діяльністю тільки за наявності документа про закінчення спеціалізованого навчального закладу (Рубінштейн, 1983, с. 105), були з часом досягнуті, що призвело до взаємозалежності всіх музичних закладів: від виховних, освітніх до репрезентативних та нормотворчих. Це яскраво простежується в радянській та, перейнявши без будь-яких структурних змін від попередниці, пострадянській системі професійної музичної діяльності.

Фундаментом професійної музичної діяльності радянського зразка стала, майже сформо-

вана в дожовтневі часи, система спеціальних освітніх закладів, що складається з трьох рівнів: початковий (музична школа або студія) - професійно-орієнтований (музичне училище) - творчо-орієнтований (консерваторія). Наявність документу про закінчення закладу кожного з рівнів дає володарю перевагу перед іншими: після музичної школи - право на навчання в професійно-орієнтованому закладі; після музичного училища - крім на навчання у ВНЗ, право на викладацьку діяльність в закладах початкового рівня; після консерваторії - право на професійну музичну діяльність в сфері презентативної та репрезентативної творчості, виховання й педагогіки, науки, організації та управління.

Специфіку слов'янської культурної політики іноді називають «демократизацією культури» (Культурология. XX век., 1997), що зумовлює активне поширення художнього самодіяльного руху, а це, в свою чергу, актуалізувало кадрову проблему. В зв'язку з цим, у середині XX ст. формується ще одна освітня гілка (училище культури - інститут культури), спрямована на підготовку так званих культурно-просвітніх працівників: від керівників різноманітних гуртків (зокрема, музичних, що зумовило включення до навчальних програм фахово-спрямованих дисциплін) до організаторів художньої самодіяльності. Значна роль в радянські часи приділялася морально-естетичному вихованню і музика, за традицією, відігравала певну роль в цьому процесі. Пошуки оптимальних виховних принципів ознайомлення з музикою в загальній освіті, які увінчалися системою, створеною Д. Д. Кабалевським, також свідчили про необхідність спеціально підготовлених фахівців, що зумовило організацію при педагогічних училищах та інститутах музичних відділень по підготовці вихователів у дошкільних закладах та вчителів музики.

Таким чином, сформована в радянські часи освітня система нині функціонує та складається з державних навчально-виховних закладів початкового (школи естетичного виховання), середнього (музичні училища та ін.) й вищого (консерваторії та ін.) рівнів, на теоретичних знань, прищеплення виконавських навичок гри на музичному інструменті (або співу) та естетики репрезентації класичного репертуару. Більш того, окрім навчальних закладів, у радянський період сформована й система державних соціокультурних закладів академічного спрямування (філармонії та музичні театри), мета яких полягає в забезпеченні подальшої творчої самореалізації професійних кадрів. Отже, система соціокультурних закладів, призваних забезпечувати та сприяти функціонуванню музичної культури в сучасній Україні, склалася саме на основі естетики академічного музичного мистецтва, а роль ідейного керманича взяла на себе державна влада, регламентуючи академічну спрямованість, зокрема музичної освіти, культурною політикою.

Трансформаційні процеси в галузі академічної музичної освіти розпочалися за часів незалежності в Україні та значною мірою зумовлені нерозумінням владними структурами ролі академічного музичного мистецтва взагалі в культурному вихованні суспільства. Незацікавленість державної влади означеного періоду у визначенні та впровадженні виваженої культурної політики, з одного боку, залишає представників професійної музичної діяльності без ідейно-регламентаційної надбудови, традиційної існуючої в попередні епохи від церковних діячів до аристократії та державної опіки.

Разом із тим, суттєве обмеження бюджетної підтримки (як безпосередньо у фінансуванні, так і опосередковано через скорочення місць навчання за державні кошти) стимулює музичні навчальні заклади, які за радянських часів були зорієнтовані на масову професійну підготовку, до пошуку шляхів збереження контингенту, що призводить до оформлення двох нових у рамках навчальної спеціальності «Музичне мистецтво» спеціалізацій «Музичне мистецтво естради» та «Естрадний спів», пов'язаних з масовою культурою.

З останньої чверті XX ст. науковці відзначають відхід академічної музики на периферію суспільної свідомості, особливо серед молоді, пояснюючи це загальною зміною культурної парадигми (з романтичної на раціоналістично-прагматичну, технократичну) та, як наслідок, формуванням нової системи цінностей з переакцентуацією з духовних на матеріальні засади. Стосовно таких трансформацій відомий культуролог В. Мартинов зауважував, що елітарна або академічна музика продовжує існувати в сукупності з її адміністративними, освітніми та іншими інститутами, але поступово (як в елітарній, так і в масовій культурі) в своєму побутуванні переходить в новий простір «виробництва й споживання» (Мартинов, 1997, с. 204).

Необхідно зазначити, що музичні навчально- виховні заклади України здійснюють під-

готовку професійних музикантів академічного спрямування, подальша соціалізація яких дуже часто (можна казати традиційно з останньої чверті XX ст.) пов'язана з так званою «індустрією дозвілля» (Культурология. XX век., 1997, с. 265-268). В цьому контексті, запровадження нових навчальних спеціалізацій дало можливість підняти до академічного рівня підготовку фахівців у галузі масової культури. Утім, про невідповідність суто виконавської підготовки академічно-естетичним принципам свідчить ставлення до нових спеціалізацій в традиційних консерваторіях України. Так, у київській та одеській музичних академіях не здійснюються набори за цими спеціалізаціями, а у львівській і харківській - відбувається професійна підготовка джазових музикантів.

Таку ж спрямованість має діяльність секції кафедри інструментального мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв, у межах функціонування якого здійснюється масштабна підготовка кадрів для готельно-ресторанного й туристичного бізнесу, реклами, моди, а з 1998 р. – для масової музики на кафедрі естрадного співу. З того ж часу ідентична кафедра функціонує в Харківській державній академії культури.

Отже, соціокультурні чинники (відсутність культурної політики, яка б регламентувала ставлення влади до музичного мистецтва на ідейному рівні; втрата позицій академічної музики в суспільній свідомості й, перш за все, в молодіжному середовищі, та вихід на панівну роль у цій сфері масової музики) спричинили культивування в академічних за ідейною спрямованістю музичних навчальних закладах спеціалізацій з підготовки фахівців для неакадемічних форм і напрямів музикування.

Реалії сучасної репрезентативної практики ставлять питання невідповідності змісту академічної музичної освіти специфіці подальшої самореалізації професійного музиканта. Так, занепад масової за радянських часів художньої самодіяльності, зокрема сфери колективного музикування, деактуалізує попит на диригентів духових і народно-інструментальних оркестрів, а конкретні навчальні дисципліни «Читанні партитур», «Інструментування», «Вивчення оркестрових інструментів» стають майже рудиментами.

З іншого боку, простежується непередбаченість навчальними планами музичних освітніх закладів реальної підготовки організаторів сучасних за складом виконавських колективів, музичних працівників у галузі хореографії, репрезентантів молодіжної музики тощо, оскільки для них традиційною з часів започаткування професійної музичної освіти в Україні є орієнтація на соціалізацію кваліфікованих музикантів через академічну сферу.

Відбувається в музичній освіті трансформація і в структурному плані. Так, уніфікація Міністерством освіти і науки вимог до вступу до українських ВНЗ (основний критерії - наявність повної загальної середньої освіти без урахування дипломованого рівня професійної підготовки та ін.) спричиняє поступове нівелювання ролі музичних навчальних закладів середнього рівня як обов'язкового етапу професійного становлення. В цих умовах прагнення самозбереження та необхідність виконання міністерських вимог щодо стабільності контингенту учнів спричиняє зниження вимогливості до рівня засвоєння професійних теоретичних знань. Ця тенденція негативно впливає на авторитет середньої музичної освіти та ставить питання доцільності її подальшого системного функціонування.

Висновки. Отже, трансформації в галузі музичної освіти України зумовлені соціокультурними процесами як викликами ідейному фундаменту академічного музичного мистецтва. Соціальні зрушення спричиняють різнорівневі трансформації, які сучасниками неможливо оцінити адекватно. Так, культивування нових музичних спеціалізацій можна розглядати, з одного боку, як шлях академізації певних неакадемічних напрямів; з іншого, як початок деакадемізації музичної освіти.

Питання, поставлені щодо невідповідності змісту академічної музичної освіти реаліям сучасної репрезентативної практики, свідчать про необхідність модернізації змістовних складових з метою підвищення конкурентоспроможності випускника – професійного музиканта. освітньої системи. Трансформації системного рівня також не можна сприймати однозначно. В цьому контексті вбачається можливим свідомо впливати та регулювати трансформаційні процеси за умови формулювання владою виваженої довгострокової культурної політики, а отже й розуміння місця та ролі музичного мистецтва в українському суспільстві.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку сприятимуть виявленню шляхів впливу й регулювання трансформаційних процесів у галузі музичної освіти сучасної України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Баренбойм, Л. (1957). Антон Григорьевич Рубинштейн. *Жизнь, артистический путь, творчество, музыкально-общественная деятельность*.: Т. 1. 1829-1867. Гос. муз. изд-во.

Баренбойм, Л. (1976). Музыкальное образование (Т. 3). *Сов. энциклопедия*.

Грубер, Р. (1960). Всеобщая история музыки. *Музыка*. **https://file.11klasov.net/10564-vseobschaja-istorija-muzyki-ch-1-gruber-ri.html**

Гуревич, Е. (1991). Музыкальное воспитание и образование на немецких землях от Средневековья к XXI столетию. *Музыка*.

Девятова, О. (2007). Судьба современной российской академической музыки. *Известия Уральского государственного университета,* (49-те вид., с. 257–268).

Козеняшев, Є. (2011). Музичне виховання в стародавньому світі. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*, 1(1), 180–183. **http://www.visnik.org.ua/pdf/v2011-01-43-kozenyashev.pdf**

Культурология. XX век. (1997). Универсальная книга. **https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Dict_Index.php**

Ливанова, Т. (1986). История западноевропейской музыки до 1789 г. *Музыка*. **http://yanko.lib.ru/books/music/livanova_history_of_euro-music_till_1789-1=a.htm**

Лихачев, Д. (1971). Поэтика древнерусской литературы. *Художественная литература*. **https://imwerden.de/pdf/likhachev_poetika_drevnerusskoj_literatury_1971__ocr.pdf**

Лосєв, О. (Ред.). (1974). Музична естетика античного світу. *Музична Україна*. **https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_antichnaja/muzykalnaja_ehstetika_antichnogo_mira/7-1-0-746**

Мартынов, В. (1997). Мировая художественная культура. НТООО «Тетра Системс». **https://knigaplus.ru/katalog/books/iskusstvo/istoriya_iskusstva_estetika/mirovaya_hudozhestvennaya_kul_tura_1015722/**

Околович, І., & Кутняк, І. (2021). Сучасні концепції музичного виховання в художньо-освітньому просторі. *Молодий вчений*, 8 (96), 52-55. **https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-8-96-11**

Ольга Гриб (2018). Тенденції розвитку сучасної музично-педагогічної освіти. *Молодь і ринок*, №2 (157) **https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.126961**

Рубинштейн, А. (1983). Литературное наследие (Л. Баренбойм, Ред.). *Музыка*

Тарарак, Н. Г. (2016). Формування поняття Ціннісні орієнтації студентів ВНЗ мистецького профілю (кінець XX–XXI ст.). *Теорія та методика навчання та виховання*, (40), 92-104.

Шестакова, В. (Ред.). (1971). Музыкальная эстетика стран Востока. *Музыка*.

REFERENCE

Barenboym, L. (1957). Anton Grigor'yevich Rubinshteyn. Zhizn', artisticheskiy put', tvorchestvo, muzykal'no-obshchestvennaya deyatel'nost' [Anton Grigorievich Rubinstein. Life, artistic path, creativity, musical and social activities].: T. 1. 1829-1867. Gos. muz. izd-vo. [in Russian]

Barenboym, L. (1976). Muzykal'noye obrazovaniye [Musical education]. (T. 3). *Sov. entsiklopediya*. [in Russian]

Gruber, R. (1960). Vseobshchaya istoriya muzyki [General history of music]. *Muzyka*. **https://file.11klasov.net/10564-vseobschaja-istorija-muzyki-ch-1-gruber-ri.html** [in Russian]

Gurevich, Ye. (1991). Muzykal'noye vospitaniye i obrazovaniye na nemetskikh zemlyakh ot Srednevekov'ya

© Юрій Лошков

k XXI stoletiyu [Musical upbringing and education in the German lands from the Middle Ages to the XXI century]. *Muzyka*. [in Russian]

Devyatova, O. (2007). Sud'ba sovremennoy rossiyskoy akademicheskoy muzyki [The fate of modern Russian academic music]. *Izvestiya Ural'skogo gosudarstvennogo universiteta,* (49-te vid., s. 257–268). [in Russian]

Kozenyashev, E. (2011). Muzichne vikhovannya v starodavn'omu svítí [Musical vihovannia in the ancient world]. *Vísnik Kharkívs'koí derzhavnoí akademíí dizaynu í mistetstv*, 1(1), 180–183. **http://www.visnik.org.ua/pdf/v2011-01-43-kozenyashev.pdf** [in Ukrainian]

Kul'turologiya. XX vek. (1997) [Culturology. XX century]. *Universal'naya kniga*. **https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Dict_Index.php** [in Russian]

Livanova, T. (1986). Istoriya zapadnoyevropeyskoy muzyki do 1789 g. [History of Western European music until 1789]. *Muzyka*. **http://yanko.lib.ru/books/music/livanova_history_of_euro-music_till_1789-1=a.htm** [in Russian]

Likhachev, D. (1971). Poetika drevnerusskoy literatury [Poetics of ancient Russian literature]. *Khudozhestvennaya literatura*. **https://imwerden.de/pdf/likhachev_poetika_drevnerusskoj_literatury_1971__ocr.pdf** [in Russian]

Losev, O. (Red.). (1974). Muzichna yestetika antichnogo svítu [Musical aesthetics of the ancient world]. *Muzichna Ukraina*. **https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_antichnaja/muzykalnaja_ehstetika_antichnogo_mira/7-1-0-746** [in Ukrainian]

Martynov, V. (1997). Mirovaya khudozhestvennaya kul'tura [World Art]. NTOOO «Tetra Sistems». **https://knigaplus.ru/katalog/books/iskusstvo/istoriya_iskusstva_estetika/mirovaya_hudozhestvennaya_kul_tura_1015722/** [in Russian]

Okolovich, Í., & Kutnyak, Í. (2021). Suchasní kontseptsíí muzichnogo vikhovannya v khudozhn'o-osvítn'omu prostorí [Modern concepts of musical vihovennia in the artistic and lighting space]. *Molodiy vcheniy*, 8 (96), 52-55. **https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-8-96-11** [in Ukrainian]

Ol'ga Grib (2018). Tendentsíí rozvitku suchasnoí muzichno-pedagogíchnoí osvíti [Trends in the development of modern musical and pedagogical education]. *Molod' i rinok*, №2 (157) **https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.126961** [in Ukrainian]

Rubinshteyn, A. (1983). Literaturnoye naslediye (L. Barenboym, Red.) [Literary heritage (L. Barenboim, Ed.)]. *Muzyka* [in Russian]

Tararak, N. G. (2016). Formuvannya ponyattya TSínnísní oríêntatsíí studentív VNZ mistets'kogo profílyu (kínets' XX–XXI st.) [Formation of understanding of the Central Orientation of students of the VNZ of the mystetsky profile (the end of the XX–XXI centuries)]. *Teoríya ta metodika navchannya ta vikhovannya*, (40), 92-104. [in Ukrainian]

Shestakova, V. (Red.). (1971). Muzykal'naya estetika stran Vostoka [Musical aesthetics of the countries of the East]. *Muzyka*. [in Russian]

Надійшла до редакції / Received: 28.08.21
Рекомендовано до друку / Accepted: 29.09.2021

DOI 10.34142/27091805.2021.2.02.03

© *Yurii Loshkov*
Doctor of Fine Arts, Professor at the Department of Folk Instruments, Vice-Rector, Kharkiv State Academy of Culture,
Kharkiv, Ukraine
email: uiloshkov@ukr.net
https://orcid.org/0000-0003-0621-2808

SOCIOCULTURAL PROCESSES OF TRANSFORMATION MODERN MUSIC EDUCATION IN UKRAINE

The purpose of the article is to transformational processes in modern music education in Ukraine. Author certain that ideological basis of professional musical art of European type is understanding of music as facilities of moral education, on the basis of comprehension what musical education was formed.

Methods & methodology. The article has a set of methods typical for historical and pedagogical studies: historical, semiotic, contextual, typological.

Results. It is well-proven that the system of the educational and sociocultural establishments called to provide functioning of musical culture in modern Ukraine was folded on the basis of aesthetics of academic musical art. Transformation processes are educed in the areas of musical formation of Ukraine, conditioned by social and cultural changes. Consequently, transformations in musical formation industry of Ukraine are predefined by social and cultural processes as calls to ideological foundation of academic musical art. Social changes cause transformations of different levels, which cannot be clearly estimated by contemporaries. Thus, cultivation of new musical specializations can be examined, from the one side, as a way of academic of certain unacademic directions; and from the other side, as deacademic beginning of musical education. The questions raise about the discrepancy between the content of academic music education and the realities of modern representative practice, point about the need to modernize the content components in order to increase the competitiveness of the graduate - a professional musician of the educational system.

Conclusions. The system level transformations cannot be perceived simply. In this context consciously influence and regulate transformation processes are possible in condition of formulation the weighted long-term cultural politics by government, and consequently understanding of place and role of musical art in Ukrainian society.

Keywords: Professional musical art of European type, musical education, moral and aesthetic influence.

© *Юрій Лошков*

УДК 378.147.88:74
DOI 10.34142/27091805.2021.2.02.04

© ***Омельченко Ольга Миколаївна***
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну ХНПУ імені Г.С.Сковороди, Харків, Україна
email: olga4omela@gmail.com
https://orcid.org/0000-0001-7023-9373

ВИКОРИСТАННЯ ЕВРИСТИЧНИХ МЕТОДІВ У ВИКОНАННІ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ З ДИЗАЙНЕРСЬКИХ ДИСЦИПЛІН

У статті висвітлено практичне значення використання евристичних методів у виконанні контрольних практичних завдань з дизайнерських дисциплін. На основі принципу послідовності консистентної інформації, методів евристичного аналізу, інтерпретації та стилізації, методу асоціацій визначається ефективність підготовки дизайнерів у вищих навчальних закладах, активізується творчий пошук, розвиваються навички графічного, пластичного, образного, цілісного формоутворення. у статті визначено та конкретизовано комплекс евристичних методів, здатних ефективніше вплинути на процес підготовки майбутніх дизайнерів, які допомагають розкрити індивідуальні здібності студентів, розвинути художнє мислення, смак, фантазію, сміливість до експерименту. Розкрито сутність евристичних методів навчання у виконанні практичних завдань з дизайнерських дисциплін. Висвітлено комплекс завдань з курсу «Основи композиції» (кольорознавство, формоутворення) з використанням евристичних методів (евристичного аналізу, інтерпретації та стилізації, методу асоціацій тощо). Надано приклади створення об'ємних композицій через ідеї розвитку та варіанти перетворення крапки в лінії, лінії в плями, плями в об'єм з використанням метру і ритму. Доведено ефективність представлених завдань у створенні декоративних композицій з будь яких матеріалів і технік: вітражу, гобелену, аплікації, інтарсії, розпису, ескізів абстрактної міні колекції одягу тощо.

Ключові слова: *дизайн, композиція, евристика, евристичні методи, формоутворення, кольорознавство.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Дизайнерська діяльність це галузь де нові ідеї та художньо-проектні пошуки є головними у вирішенні функціональних завдань предметного світу та середовища. За останні десятиріччя збільшилася кількість спеціалізацій в дизайні. На перший погляд вони поглиблюються у своєму окремому розвитку, але мають тісні зв'язки між собою, взаємовплив та взаємовідносини. Збільшилася кількість стильових рішень та напрямків формоутворення у кожній спеціалізації. В такій багатошаровій ситуації дизайнеру складно знаходити особисте авторське рішення, графічну, пластичну, декоративну мову. Наприклад, дизайнер середовища, обираючи стиль, звертається як до історичних так і до сучасних стилів, але не копіює їх, а переосмислює та інтерпретує їх особливості, користується каталогами різних творів з дизайну та матеріалів і пропонує нові художньо-емоційні зв'язки у новому функціональному просторі. Ці проблеми залишаються актуальними як для дизайнерів початківців, так і для професіоналів.

Для активізації творчого пошуку в підготовці дизайнерів в вищих навчальних закладах існують нетрадиційні евристичні методи які знайомлять на теоретичному та практичному рівні майбутніх спеціалістів. У педагогіці під категорією «евристика» визначається метод навчання. Під проблемним навчанням розуміється система науково обґрунтованих методів та засобів, які дозволяють визначити проблемні ситуації та активізувати самостійну діяльність студентів щодо їх вирішення з метою інтелектуального та творчого розвитку» (Валькова, 2015 ,с. 166]. У дизайнерській діяльності в самому слові «проєкт» (від латинської proiectus – кинутий наперед) існує план, задум, який містить творчу дію і результат. Концептуальне мислення – ключ до створення нових творчих знахідок. Отже, тема статті є актуальною, значимою з точки зору висвітлення питань використання евристичних методів у

виконанні практичних завдань з дизайнерських дисциплін

Аналіз основних досліджень і публікацій. Евристичним методам в дизайні присвячено роботи Н.П. Валькової, яка спиралася на створення методики та досвіду викладання основ евристики, В.І. Клубнікової в ЛВХПУ ім. В.І. Мухіної та СПГХПА ім. А.Л. Штігліца в 70-х – 90-х роках XX століття. «Загальна мета курсу була позначена як розвиток і стимулювання об'єктивних наукових методів і творчих можливостей дизайнера, оснащених процесом проектування, професійно-творчим пошуком, формуванням основ самоуправління тощо» (Валькова, 2015 ,с. 168].

Характеристика евристичних методів навчання досить плідно висвітлена в працях Благової Т.Ю. Так, у навчально-методичному посібнику «Евристичні методи..» надається характеристика використання як загальних, так і специфічних методів. На думку автора, евристичні методи виступають в якості стимулятора, розширюють горизонти творчих можливостей та експериментів (Благова, 2006).

Водночас Губаль Б.І. (2011, с. 14) підкреслює, що виконання композиційних вправ надає розуміння єдності композиції, цілісності, визначення головного та другорядного. В результаті опанування знань та практичних навичок з композиції закріплюється досвід і в майбутньому використовується в будь якій творчій роботі. Саме вправи з композиції – це інструмент в рішенні евристичних методів в дизайні.

Формулювання цілей та завдань статті. Метою статті є розгляд евристичних методів та аналіз стосовно можливості їх використання у процесі виконання контрольних практичних вправ з дизайнерських дисциплін.

Виклад основного матеріалу. В роботі дизайнера часто вирішуються складні проблеми – комплекс завдань, які об'єднані однією концепцією, ідеєю, витоками натхнення, де необхідністю є збереження єдності формоутворення та його розвиток: комплекти текстильних виробів, колекції одягу, меблеві гарнітури, житлові комплекси осель, громадські об'єкти, міські та ландшафтні середовища, друкована продукція, фірмовий стиль тощо. До таких випробувань дизайнери готуються у вищих навчальних закладах з дизайну, де серед пропедевтичних дисциплін виокремлюються «Основи композиції». Ця дисципліна активує процес творіння, розвиток креативного мислення і виводить студента на новий високий рівень професіоналізму в будь яких видах дизайну. «Всяке поняття існує не саме по собі, а в системі понять. Тому композицію як метод гармонізації проектувальних систем можна розглядати на формальному рівні, як систему, яка включає взаємозв'язані елементи: ідею композиції (або задум), композиційний «матеріал», засоби гармонізації, прийоми гармонізації, гармонізований «матеріал», принципи композиції, композиційний образ (або наочну уяву про задум)»

Вивчення засобів, прийомів та принципів побудов формальних композицій є важливою складовою дизайнерської творчості. На прикладі використання геометричних фігур в безпредметних композиціях студенти опановують побудову композиції, її пластику, формоутворення, образність, тектонічність в лінійних, площинних, об'ємних, просторових формах. В процесі навчання завдання ускладняються та примножуються «від простого до складного» та «від загального до особистісного» – це шлях формування та розвитку творчої особистості.

Завдання, які пропонується розглянути, виконувались після вивчення основних засобів композиції: метр і ритм, симетрія та асиметрія, статика та динаміка, рух та спокій, нюанс та контраст, пропорції та пропорційність, тощо. Деякі завдання вміщали знання з «Кольорознавства» та «Формоутворення».

Ідея розвитку та перетворення крапки в лінії, лінії в плями, плями в об'єм з використанням метру і ритму. Складне завдання ділиться на декілька простих. «Рух та перетворення» заданих елементів відбувається поетапно: метричний повтор крапок на частині площини, потім метричний повтор ліній (пунктирних, прямих, кривих тощо), потім лінії групуються у плями, які створюють композиційні частини площинні, та ілюзії рельєфу, об'єму і простору. Перед виконанням чистового варіанту студент робить пошуки і визначає композиційну схему руху в просторі листа, а також вирішує в яку геометричну форму повинна «перетворитися» крапка, та користується методом подрібнювання композиції на пропорційні частини, де і відбуваються зміни. Кількість змінених позицій залежить від задуму автора. Користь такого завдання полягає в тому, що студент: вчиться спочатку організовувати простір листа, будувати пропорційну структуру всієї композиції, а потім простими змінами геометричних заданих елементів досягати поставленої мети, виразності зображення. Кропітка робота графіч-

© Ольга Омельченко

ними техніками та охайність виконання дисциплінує автора і одержує цікавий результат.

В майбутній роботі з проектування функціональних предметів та об'єктів дизайнери часто звертаються до цього принципу та методу формоутворення: в архітектурному середовищі при рішенні ускладнення просторового сценарію як планувального так і формотворчого; при створенні рисунків тканин та текстильних виробів як для одягу (тканини, аксесуари тощо) так і для інтер'єру (комплекти постільної та столової білизни, комплекти килимових виробів, меблеві та віконні тканини; при формоутворенні комплектів меблевих виробів. При розробці декоративних виробів в будь якому матеріалі чи техніці можна використати ескізи цих композицій (з текстилю – вишивка, плетення, печворк, гобелен; зі скла – площинний або об'ємний вітраж; з дерева – інтарсія чи рельєфні та просторові композиції тощо). Див. рис. 1 – 6.

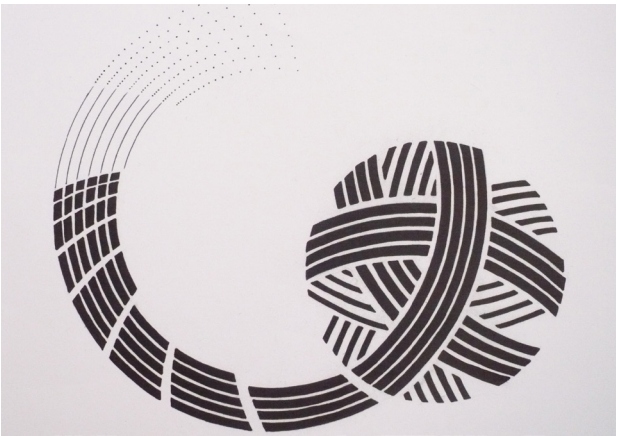

Рис. 1. Варіант перетворення крапки у площинну композицію.

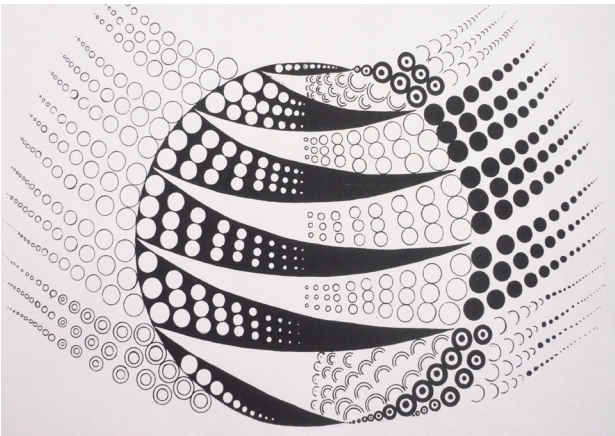

Рис. 2. Варіант перетворення крапки у площинну композицію.

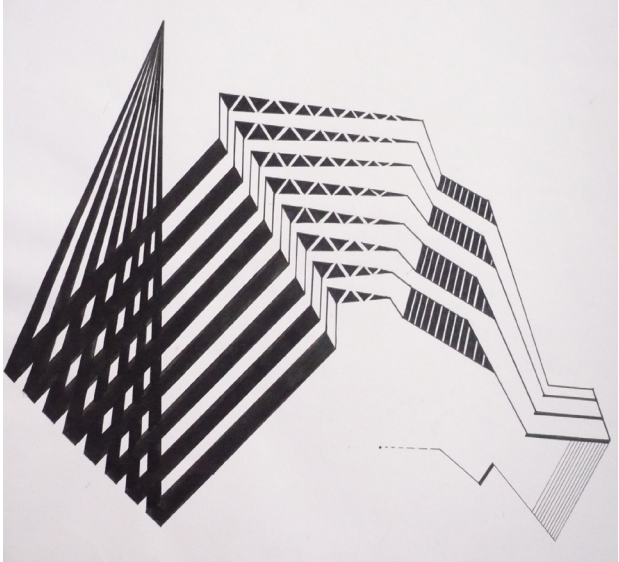

Рис. 3. Варіант перетворення крапки з ілюзією рельєфу

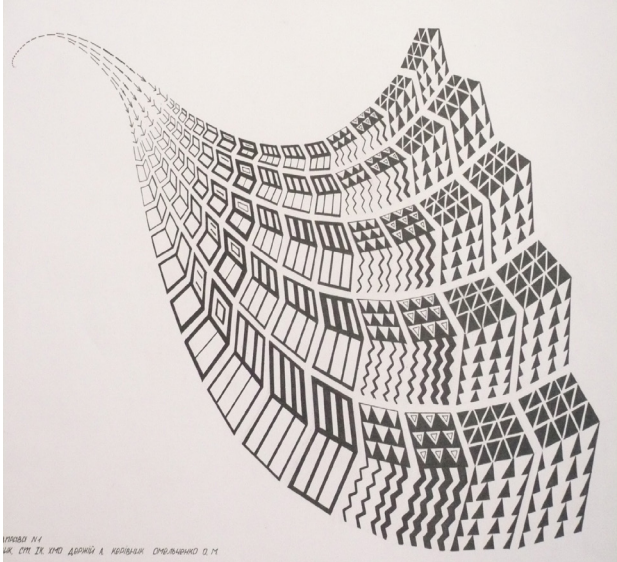

Рис. 4. Варіант перетворення крапки з ілюзією рельєфу

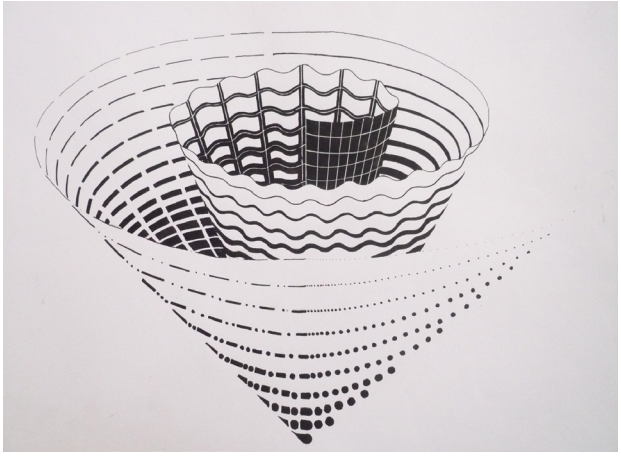

Рис. 5. Варіанти перетворення крапки з ілюзією об'єму і простору

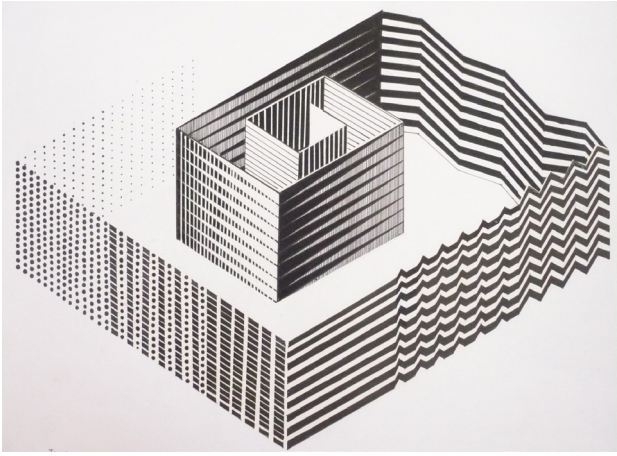

Рис. 6. Варіанти перетворення крапки з ілюзією об'єму і простору

Метод інтерпретації та стилізації на прикладі натюрморту використано у пошуках графічної мови абстрактних костюмів. Інтерпретація - творче виконання будь якого художнього твору, основаного на варіантах самостійного авторського тлумачення. Натюрморт обрано як джерело натхнення. Мета – знайти авторські графічні здібності студента, розвинути графічні, пластичні, колористичні, стилістичні прийоми зображення натюрморту та використати їх в графіці абстрактних костюмів. Завдання складається з етапів:

- проведення морфологічного аналізу обраного натюрморту графічними прийомами: по композиційній побудові; по групуванню предметів; по пластичним особливостям; по тональним плямам. Для цього рекомендується обрати: а) тільки прямі лінії; б) тільки криві лінії;

- графічна чорно-біла авторська стилізація натюрморту - лініями однієї товщини прямими або хвилястими; лініями різної товщини; лініями і плямами; різними тональними та графічними фактурами (Рис. 7);

- використання кольорових гармоній – ахроматичної з додаванням одного акцентного кольору; гармонії нюансу; гармонії контрасту. Техніка виконання і матеріали за вибором – акварель, туш, гуаш, аплікація, змішані прийоми, комп'ютерні варіанти тощо (Рис. 8).

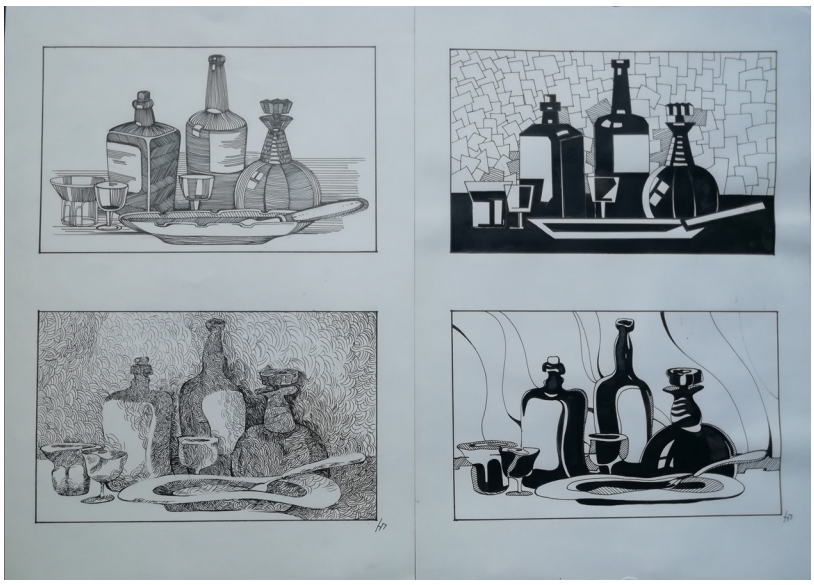

Рис. 7. Графічна чорно-біла авторська стилізація

© Ольга Омельченко

Рис. 8. Графічна кольорова авторська стилізація

Метод інтерпретації на прикладі натюрморту може використовуватись в різних видах дизайну і декоративно-прикладного мистецтва. Результатом цього методу може бути сам натюрморт в новій авторській переробці: графі-чній, пластичній, фактурній, формотворчій і виконувати функцію площинної настінної композиції. Він може стати основою для створення декоративної композиції з будь яких матеріалів і технік: вітражу, гобелену, аплікації, інта-рсії, розпису тощо. Головна причина використання натюрморту полягає в тому, що в цьому жанрі художником відтворена композиційна, гармонійна єдність та цілісність різних за розміром, матеріалом, кольором предметів. Для дизайнера одягу, який в майбутньому буде вирішувати розробку колек-цій одягу з 5 – 12 одиниць, ці вправи є дуже корисними в пошуках стилізації та інтерпретації костюмів.

В результаті даної роботи студент обирає найкращу авторську техніку для створення графічної мови абстрактної колекції одягу з 3-5 одиниць (див. рис.9). Користь цього завдання полягає в пошуках та розширенні видів авторської графіки, сміливості до експерименту, фантазії.

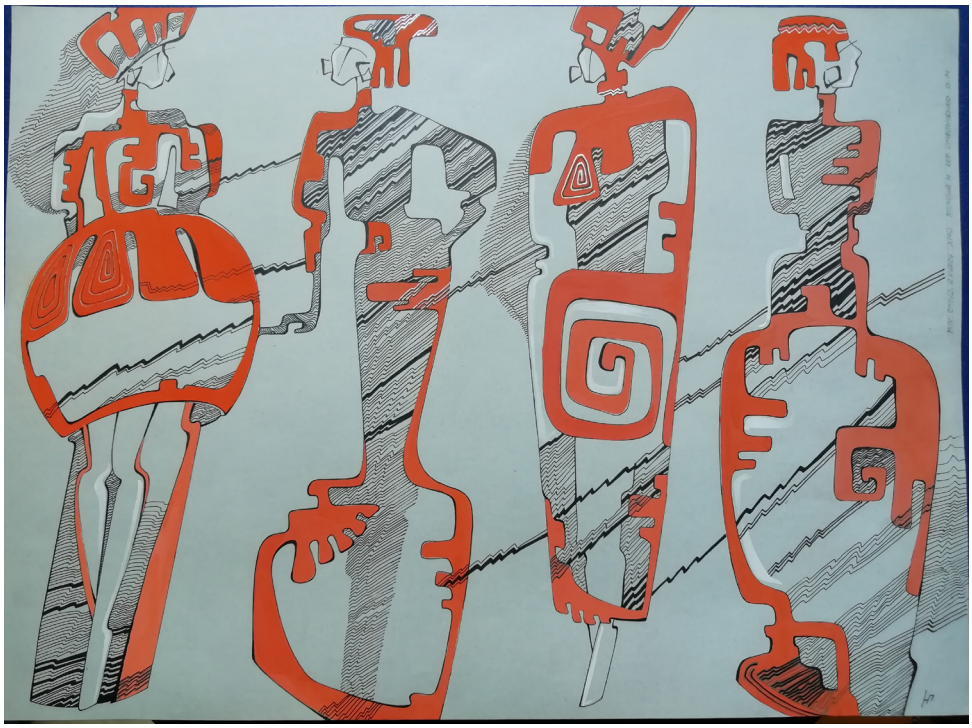

Рис. 9. Ескіз абстрактної міні колекції одягу

Метод асоціації використано в створенні об'ємних композицій з паперу, які виконуються після опанування курсу з «Формоутворення». Асоціації – це спроба відштовхнутися від джерела натхнення та створити нові образи спочатку з паперу, а в подальшому в дизайні функціональної речі. Мета цього методу - зберегти характерні пізнавальні особливості джерела. Рекомендовано використання головних геометричних форм: кубу, циліндру, кола, піраміди тощо. Завдання ускладняється тим, що обирається дія, яка відбувається у розвитку, для цього достатньо показати 3 стадії змін форми. Недоліками для початківців є бажання «проілюструвати» особливості джерела натхнення, що веде до перевантаження деталями та дрібницями. Для дизайнерів одягу користь цього завдання має важливе значення при розробці колекції костюмів.

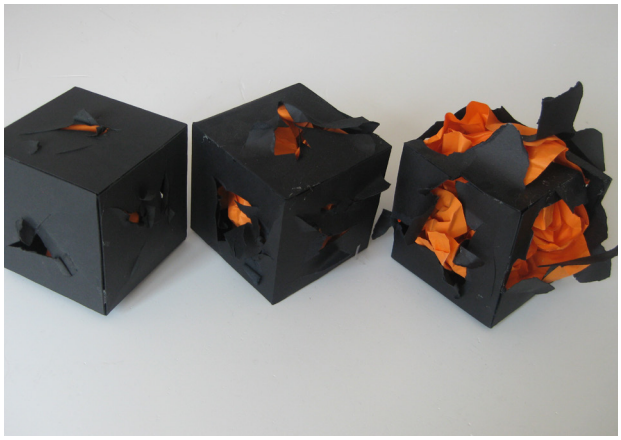

Рис. 10. «Пожежа».

Рис. 11. «Вулкан»

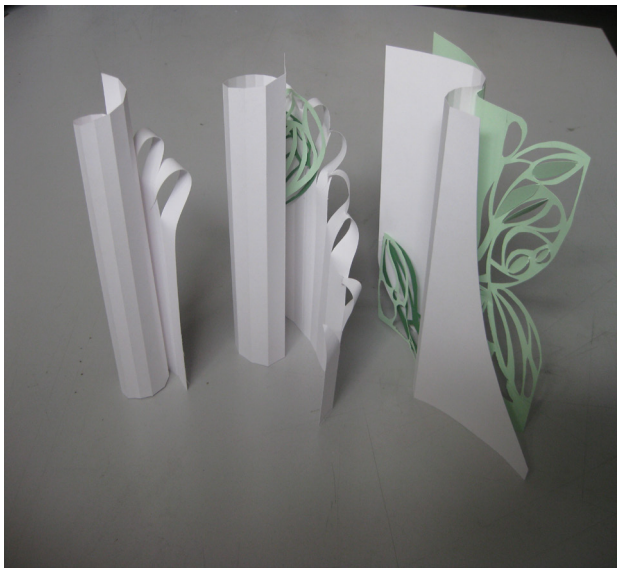

Рис. 12. «Народження метелика»

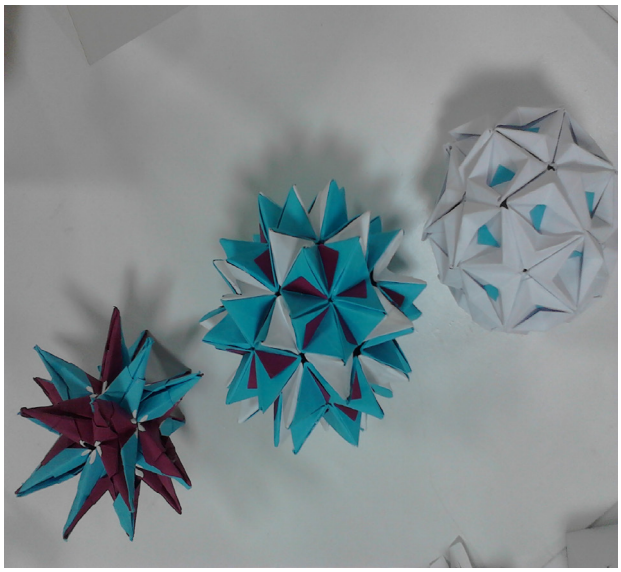

Рис. 13. «Мороз».

© Ольга Омельченко

Приклади наступної композиції ***«Графічна трансформація формоутворення з заданих геометричних елементів»*** (див. рис. 14), де абстрактний твір будується у розвитку заданої автором графічної системи. Трансформація – це перетворення, змінення, оновлення зі збереженням головних характеристик першоелементу. Це завдання пропонується виконувати як заключне після опанування знань засобів композиції та навичок виконання графічною декоративною мовою, а також після вивчення дисципліни «Кольорознавство». Мета завдання – придбати знання та навички по створенню умовно-концептуальної абстрактної композиції з розвитком графічної системи формоутворення. Завдання ускладняється тим, що графічний «простір» квадратного формату складається з 3 частин білого тла, 3 частин сірого тла, 3 частин чорного тла, розташованих по вертикалі, разом – 9 квадратних частин (загалом 60х60 см.). Наступною умовою є визначення початкового графічного мотиву, який буде трансформуватися засобами руху у просторі загальної композиції. В такій ситуації система графічних зображень змінює тональні, силуетні, колористичні зв'язки, збагачується та розвивається пластично та колористично. Робота над цим завданням складається з етапів: 1- пошуковий, 2 - пошуково-виконавчий, 3 - завершально-виконавчий.

1 – *пошуковий*: пошук концептуальної графічної системи та її морфологічний аналіз у вигляді взаємопов'язаних 1 – 2 геометричних елементів та другорядних деталей, розташованих на першому білому квадраті, (рух в подальшому відбувається зліва направо - від білого, сірого до чорного тла);

- під системою формоутворення розуміється пластичний спосіб зв'язку елементів (паралельних один до одного, або під певним кутом один до одного, або нахилом, або членуванням, або проникненням, або поворотом тощо, цю систему необхідно зберегти на всіх етапах трансформації);

- пошук напрямку руху графічних елементів та визначення головних і другорядних частин (у вигляді загальних схем на цілому форматі з 9 квадратів), виконується у зменшеному масштабі простим олівцем і кольоровою схемою;

2 - *пошуково-виконавчий*: пропонується виконати кольорові пошуки графічної мови обраними матеріалами та техніками (акварель, гуаш, туш тощо), рухаючись від першого горизонтального ряду до другого і третього, щоб уявити цілісність всієї композиції;

3 - *завершально-виконавчий*: створення розвитку колористичних гармоній:

1 ряд по горизонталі - ***ахроматичної гами*** з додаванням 1 кольору, тобто задані елементи рухаються від білого тла до сірого і чорного ;

2 ряд по горизонталі - ***в гармонії нюансу***, де ускладняється та збагачується заданий колір на білому тлі, на сірому та чорному;

3 ряд по горизонталі ***в гармонії контрасту*** (контрастний колір слід підібрати до попередніх гармоній нюансу).

Опанування цього завдання дає змогу студенту користуватися результатом розвитку формотворчої та колористичної системи в будь якому напрямку дизайну:

– кожна частина (1 з 9 квадратів) може бути самостійною декоративною роботою, а також часткою цілого;

– кожен ряд по горизонталі або вертикалі має певну колористичну систему і розвиток формоутворення;

– надає знання та практичні навички будувати та вирішувати простими діями складні завдання;

– графічними системами можна користуватися при створенні планування та формоутворення в дизайні середовища, при розробці колекцій текстилю та одягу, в графічному дизайні тощо.

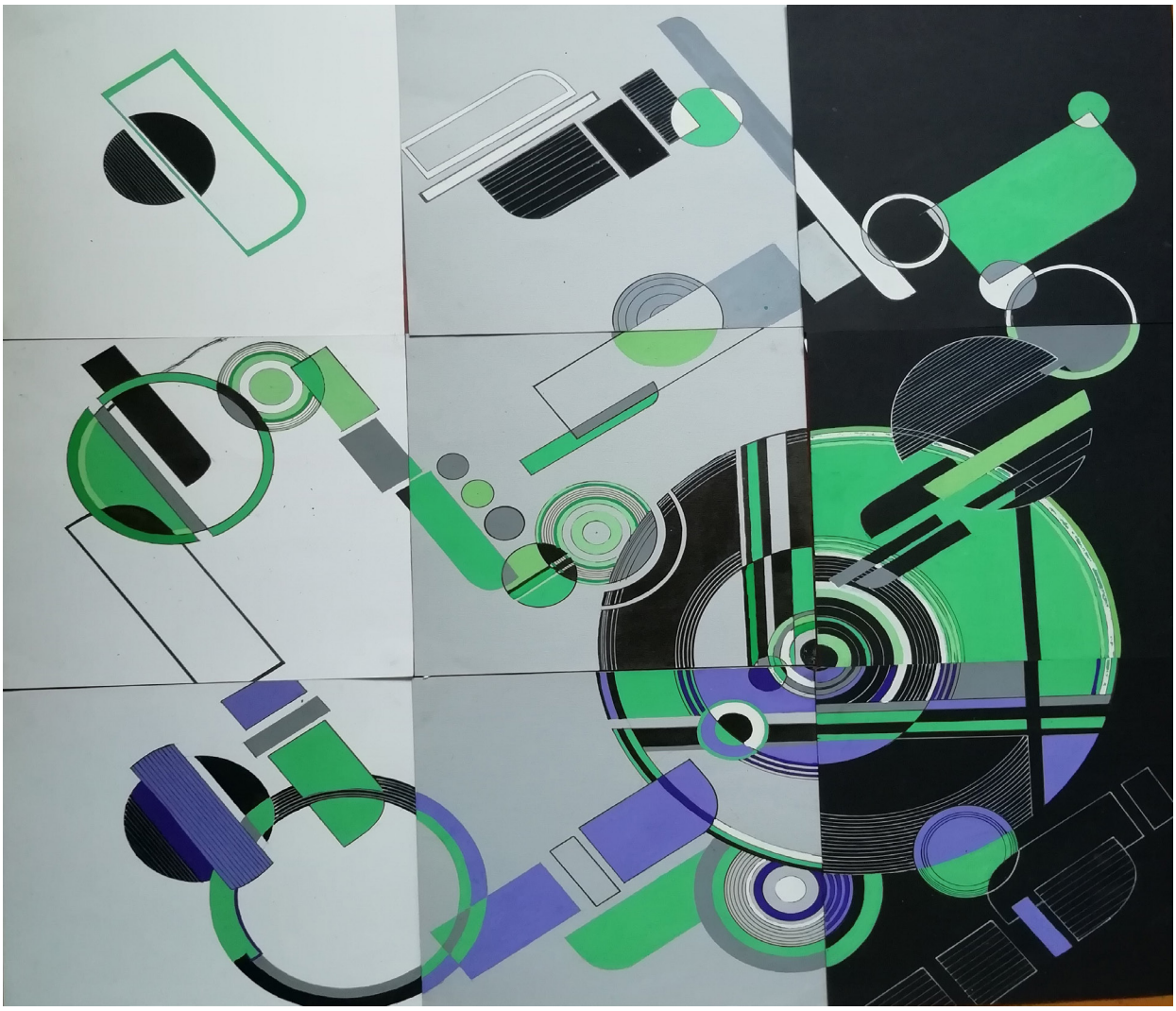

Рис. 14. Графічне формоутворення з заданих елементів

Висновки. Використання евристичних методів (евристичний аналіз, інтерпретація та стилізація, метод асоціацій тощо) у виконанні практичних завдань з основ композиції (кольорознавство, формотворення) допомагає знайти індивідуальні здібності у студента, розкрити та розвинути художнє мислення, смак, фантазію, сміливість до експерименту, без чого неможлива творча діяльність дизайнера. Ефективність представлених завдань визначена у створенні декоративних композицій з будь-яких матеріалів і технік: вітраж, гобелен, аплікація, інтарсія, розпис, ескізи абстрактної міні колекції одягу тощо.

© Ольга Омельченко

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Bozhko, T., & Chystikov, O. (2019). Тенденції застосування геометричних орнаментів у проектах графічного дизайну в Україні XXI ст. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*, 2(1), 51–66. **https://doi.org/10.31866/2617-7951.2.1.2019.17035**

Oliinyk, V., & Semenchuk, N. (2020). Авангардні витоки швейцарського стилю та його експлікація в сучасному веб-дизайні. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*, 3(1), 104–115. **https://doi.org/10.31866/2617-7951.3.1.2020.207547**

Благова, Т.Ю. (2006). Эвристические методы в дизайне одежды. *Учебно-методическое пособие, Благовещенск: Амурский гос. ун-т,* 60 с. **https://irbis.amursu.ru/DigitalLibrary/AmursU_Edition/428.pdf**

Валькова, Н.П. (2015). Эффективность применения методов эвристики в процессе обучения дизайнеров. **Вестник Санкт-Петербурского университета**. Сер. 15 Вып.1, С. 164-175. **https://artsjournal.spbu.ru/article/view/2321**

Губаль, Б.І. (2011). Композиція в дизайні. *Одно-, дво- і тривимірний простір: навчальний посібник*, Тернопіль, 240 с.

Костенко, Т.В. (2003). Основи композиції та тримірного формоутворення. *Навчально-методичний посібник.* Харків, 256 с. **https://cusu.edu.ua/images/art/kaf_obazotv_mistectva/navch_metod_zabez/bakalavr/Silab_osn_form_ta_konstr.pdf**

Лях, В.М. (2019). Евристичні методи проектування в галузі архітектури та містобудування: навчальний посібник,119 с.

Олійник, В., & Болтенков, А. (2021). Шляхи підвищення ефективності засвоєння функціоналу графічних редакторів (на матеріалах навчального практикуму з дисципліни «Комп'ютерні технології в дизайні»). *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*, 4(2), 276–290. **https://doi.org/10.31866/2617-7951.4.2.2021.246853**

Чупріна, Н.В. (2017). Сучасні технології дизайн-діяльності : навч. посіб., 416 с. **https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/8567/2/20171018_101_0079.pdf**

REFERENCE

Bozhko, T., & Chystikov, O. (2019). Tendentsiyi zastosuvannya heometrychnykh ornamentiv u proektakh hrafichnoho dyzaynu v Ukrayini XXI st. [Trends in the use of geometric ornaments in graphic design projects in Ukraine in the 21st century]. *Demiurh: ideyi, tekhnolohiyi, perspektyvy dyzaynu*, 2(1), 51–66. **https://doi.org/10.31866/2617-7951.2.1.2019.17035** [in Ukrainian]

Oliinyk, V., & Semenchuk, N. (2020). Avanhardni vytoky shveytsars'koho stylyu ta yoho eksplikatsiya v suchasnomu veb-dyzayni [Avant-garde origins of Swiss style and its interpretation in modern web design]. Demiurh: ideyi, tekhnolohiyi, perspektyvy dyzaynu, 3(1), 104–115. **https://doi.org/10.31866/2617-7951.3.1.2020.207547** [in Ukrainian]

Blahova, T.YU. (2006). Evrystycheskye metody v dyzayne odezhdy [Heuristic methods in clothing design]. *Uchebno-metodycheskoe posobye, Blahoveshchensk*: Amurskyy hos. un-t, 60 s. **https://irbis.amursu.ru/DigitalLibrary/AmursU_Edition/428.pdf** [in Russian]

Val'kova, N.P. (2015). Effektyvnost' prymenenyya metodov évrystyky v protsesse obuchenyya dyzaynerov [Effectiveness of the application of heuristic methods in the process of training designers]. *Vestnyk Sankt-Peterburskoho unyversyteta*. Ser. 15 Vyp.1, S. **164-175. https://artsjournal.spbu.ru/article/view/2321** [in Russian]

Hubal', B.I. (2011). Kompozytsiya v dyzayni [Composition in design]. *Odno-, dvo- i tryvymirnyy prostir*:

navchal'nyy posibnyk, Ternopil', 240 s. [in Russian]

Kostenko, T.V. (2003). Osnovy kompozytsiyi ta trymirnoho formoutvorennya [Basics of composition and three-dimensional shaping]. *Navchal'no-metodychnyy posibnyk*. Kharkiv, 256 s. **https://cusu.edu.ua/images/art/kaf_obazotv_mistectva/navch_metod_zabez/bakalavr/Silab_osn_form_ta_konstr.pdf** [in Russian]

Lyakh, V.M. (2019). Evrystychni metody proektuvannya v haluzi arkhitektury ta mistobuduvannya: navchal'nyy posibnyk [Heuristic design methods in the field of architecture and urban planning: a study guide].,119 s. [in Russian]

Oliynyk, V., & Boltenkov, A. (2021). Shlyakhy pidvyshchennya efektyvnosti zasvoyennya funktsionalu hrafichnykh redaktoriv (na materialakh navchal'noho praktykumu z dystsypliny «Komp"yuterni tekhnolohiyi v dyzayni») [Ways to improve the efficiency of mastering the functionality of graphic editors (on the materials of the training workshop on the discipline "Computer technologies in design")]. *Demiurh: ideyi, tekhnolohiyi, perspektyvy dyzaynu*, 4(2), 276–290. **https://doi.org/10.31866/2617-7951.4.2.2021.246853** [in Ukrainian]

Chuprina, N.V. (2017). Suchasni tekhnolohiyi dyzayn-diyal'nosti: navch [Modern technologies of design activities: teaching]. posib., 416 s. **https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/8567/2/20171018_101_0079.pdf** [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 29.08.21
Рекомендовано до друку / Accepted: 29.09.2021

© Ольга Омельченко

DOI 10.34142/27091805.2021.2.02.04

© *Olga Omelchenko*
Candidate of art studies, associate professor
Department of Design, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Kharkiv, Ukraine
email: olga4omela@gmail.com
https://orcid.org/0000-0001-7023-9373

USE OF HEURISTIC METHODS IN PERFORMING PRACTICAL TASKS IN DESIGN DISCIPLINES

The purpose of the article is review, analysis and practical coverage of heuristic methods in the performance of control practical tasks in design disciplines.

Methods & methodology. Based on the principle of the sequence of consistent information, methods of heuristic analysis, interpretation and stylization, the method of associations, the effectiveness of training designers in higher educational institutions is determined, creative search is activated, skills of graphic, plastic, figurative, integral form formation are developed.

The ***scientific novelty*** of the article lies in the definition and specification of a set of heuristic methods that can more effectively influence the process of training future designers, help to reveal students' individual abilities, develop artistic thinking, taste, imagination, and courage to experiment.

Results. The essence of heuristic learning methods in the performance of practical tasks in design disciplines is revealed. A set of tasks from the course «Fundamentals of composition» (color science, form formation) using heuristic methods (heuristic analysis, interpretation and stylization, method of associations, etc.) are highlighted. Examples of creating three-dimensional compositions through development ideas and options for transforming dots into lines, lines into spots, spots into volume with the use of meter and rhythm are provided. The effectiveness of the presented tasks in creating decorative compositions from any materials and techniques has been proven: stained glass, tapestry, appliqué, intarsia, painting, sketches of an abstract mini collection of clothes, etc.

Conclusions. The use of heuristic methods (heuristic analysis, interpretation and stylization, the method of associations, etc.) in the performance of practical tasks on the basics of composition (color science, form formation) helps to find individual abilities in a student, to reveal and develop artistic thinking, taste, imagination, courage to experiment, without which creative activity of the designer is impossible. The effectiveness of the presented tasks is determined in the creation of decorative compositions from any materials and techniques: stained glass, tapestry, appliqué, intarsia, painting, sketches of an abstract mini collection of clothes, etc.

Keywords: design, composition, heuristics, heuristic methods, form formation, color science.

УДК УДК 004.92:004.73
DOI 10.34142/27091805.2021.2.02.05

© ***Житєньова Наталя Василівна***
доктор педагогічних наук, професор кафедри дизайну Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
Харків, Україна
email: melennaznv@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-3083-1070

РОЗРОБКА UX/UI ДИЗАЙНУ САЙТУ ФАКУЛЬТЕТУ МИСТЕЦТВ ХНПУ ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ

В роботі розглянуто тенденції UX/UI дизайну освітніх сайтів закладів вищої освіти в Україні. Проаналізовано сайти факультетів мистецької освіти щодо юзабіліті та структурних елементів. Виокремлено необхідні аспекти для розробки дизайну сайту факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Використовувалися такі методи дослідження, як предметно-аналітичний для вивчення структурних та ілюстративних джерел; термінологічний прийом для однозначного розуміння істотних ознак дизайну; психологічний метод вербального визначення характеру зорового відчуття від фінальної стадії розробки дизайну сайту. Виявленні сучасних тенденцій UX/UI дизайну у розробці сайтів мистецького спрямування. Виокремленні необхідних структурних елементів розробки сайту факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Результати дослідження довели, що для розробки UX/UI дизайну сайту факультету мистецтв ХНПУ імені Г.С. Сковороди необхідно використовувати різні структурні елементи такі як: емоційний дизайн (використання візуально «живих» елементів для спонукання виникнення почуттів та реакції від користувачів); геометрична структура (використання класичних геометричних елементів для акцентуації); дизайн із розділеним екраном (використання умовно розділеного екрану на дві панелі контенту, що згортається у вертикальний блок в адаптивному дизайну); збільшення змісту тексту (повернення багаторівневих заголовків тощо); нові шрифти (уникнення класики і використання засічок, зміна розміру від слова до слова, використання напівпрозорого шрифту із перекриттям непрозорого, додавання жирного та курсивного нарису); адаптація під нові гаджети (забезпечення якісними збільшеними зображеннями для адаптивного дизайну); унікальна мікровзаємодія (наявність тактильних оглядів у адаптивному дизайні, тобто можливість змінювати відтінок для різних станів програми, візуалізацію завантаження потрібної сторінки, додавання анімації під час переходу, наявність оригінальної реакції на натискання певних кнопок на сайті).

Ключові слова: *UX/UI дизайн, тенденції UX/UI дизайну, юзабіліті, структура сайту, айдентика, адаптивний дизайн.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Пандемія COVID-19 змусила заклади освіти перейти на дистанційну та змішану форму навчання. Багато закладів вищої освіти у всьому світі запустили віртуальні університети (Кембриджський, Оксфордський та інші університети), що значно розширило доступ до навчання абітурієнтів з будь-якої точки світу та стрімко підвищило конкуренцію серед закладів освіти. Освітні послуги активно пропонуються як під час прийому абітурієнтів так і у весь період навчання і чим зручніше, зрозуміліше та візуально комфортно розроблено сайт університету, факультету, кафедри, тим вище імідж університету на загальносвітовій арені, і, відповідно, більше шансів зацікавити потрібну цільову аудиторію. Сьогодні, одним із провідних завдань університетів є підвищення їх конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг шляхом постійної роботи над розвитком та підтримкою іміджу та бренду, що узгоджуються зі стратегічними цілями університету. Безумовно, безпосередню профорієнтаційну роботу, щодо залучення абітурієнтів, здійснює факультет та його відповідні кафедри. У межах даної статті ми опікуємось удосконаленням сайту

факультету мистецтв. Такі аспекти зумовлюють необхідність визначення сучасних тенденцій UX/UI дизайну сайтів освітніх закладів у зазначеному напрямку та удосконалення існуючого дизайну сайту факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

На даний момент питання дизайну освітніх сайтів є цікавим але недостатньо дослідженим напрямком. Так у науковій роботі О. Забарної та О. Соловйової (2013) досліджуються питання актуальності розробки веб-сторінок освітніх сайтів та сайт розглядається як інструмент комунікації. У роботі Т. Пишкайло (2017) наголошено на важливості використання «айдентики» в сучасному веб-дизайні. Дослідження О. Кунгурцевої (2017) присвячені загальним вимогам до сайтів закладів освіти. Л. Боднар (2019) зазначила методичні рекомендації щодо створення інтернет-сайту освітнього закладу, розкрив особливості сайтів за призначенням, подано покрокові дії, а саме: розробка структур, дизайну, макету, головної сторінки, динаміки, тестування сайту. М. Рудний (2014) у своїй роботі розглянув розробку програмного забезпечення сайту кафедри програмного забезпечення.

Формулювання цілей та завдань статті. Метою роботи є удосконалення існуючого дизайну сайту факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Відповідно до мети було визначено наступні завдання: 1. Проаналізувати освітні сайти ЗВО України у напрямку мистецької освіти. 2. Схарактеризувати сучасні тенденції UX/UI дизайну у розробці сайтів мистецького спрямування. 3. Виокремити необхідні структурні елементи сайту факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні сайт є «візитною карткою» будь-якої установи та необхідною умовою для ефективної взаємодії з користувачами. Просування освітніх послуг у сучасному світі здійснюється не тільки за рахунок проведення різноманітних профорієнтаційних заходів, але й у мережі Інтернет, де освітні установи демонструють віртуальну активність, розкривають власні конкурентні переваги для потенційної аудиторії.

Дослідниця О. Кунгурцева (2017) зазначає, що для всіх сайтів закладів освіти, наскільки б вони не були специфічними у своїх напрямках, є загальні вимоги:

- на сайті повинна дотримуватися грамотна композиція тексту та картинок, щоб у відвідувача не було відчуття дискомфорту;

- дизайн повинен відповідати останнім тенденціям web-дизайну, з метою підтримки іміджу вузу та створення довірливих відносин у абітурієнтів;

- навігація повинна бути чіткою та інтуїтивно зрозумілою користувачеві, щоб він не «заблукав» на сайті у пошуках інформації;

- якщо заклад має співпрацю з іноземними вузами, а також до навчання запрошуються іноземні студенти, потрібна можливість перекладу мови сайту;

- для можливості інклюзивного навчання студентів сайт також повинен надати можливості для зручного перегляду сайту;

- колірна палітра, шрифти повинні відповідати фірмовому стилю закладу

З метою виявлення спільних елементів проаналізуємо сайти ЗВО у напрямку мистецької освіти. Сайт Львівської національної академії мистецтв (2021) має простий дизайн та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс (*див. рис. 1*). Містить певні блоки, а саме: Головна, Загальна інформація про факультет, Навчання, Факультети, Творчість. Графічні елементи гармонійно виконані, дотримано єдиний стиль виконання, гармонійно підібрано кольорову палітра (червоно-сіра палітра) та шрифти Noto Sans та Roboto Condensed, які зараз є актуальними. Сайт є адаптивним, що полегшує користування з мобільних пристроїв.

Сайт факультету мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (2021) виглядає менш сучасно і спроектований не у корпоративному стилі основного сайту (*див. рис. 2*). Сайт дотримано у стандартній структурі, інтерфейс є інтуїтивно зрозумілим з можливістю переходу на будь-яку сторінку сайту із кожного розділу. Сайт містить усі необхідні блоки: Про факультет, Освітні послуги, Електронний деканат, Освітні ресурси, Наука, Конкурси та фестивалі. Використовується блакитно-біла кольорова палітра. Однак, у дизайні сайту застосовано шрифти Vernada та Arial Black, які є не актуальними і дуже схожими за загальним ознаками, що робить їх поєднання не раціональним. Також, до шрифтів додано тіні, що ускладнює читабельність тексту. Іконки не мають загального стилю дизайну. Сайт має адаптивний дизайн інтерфейсу під різні пристрої.

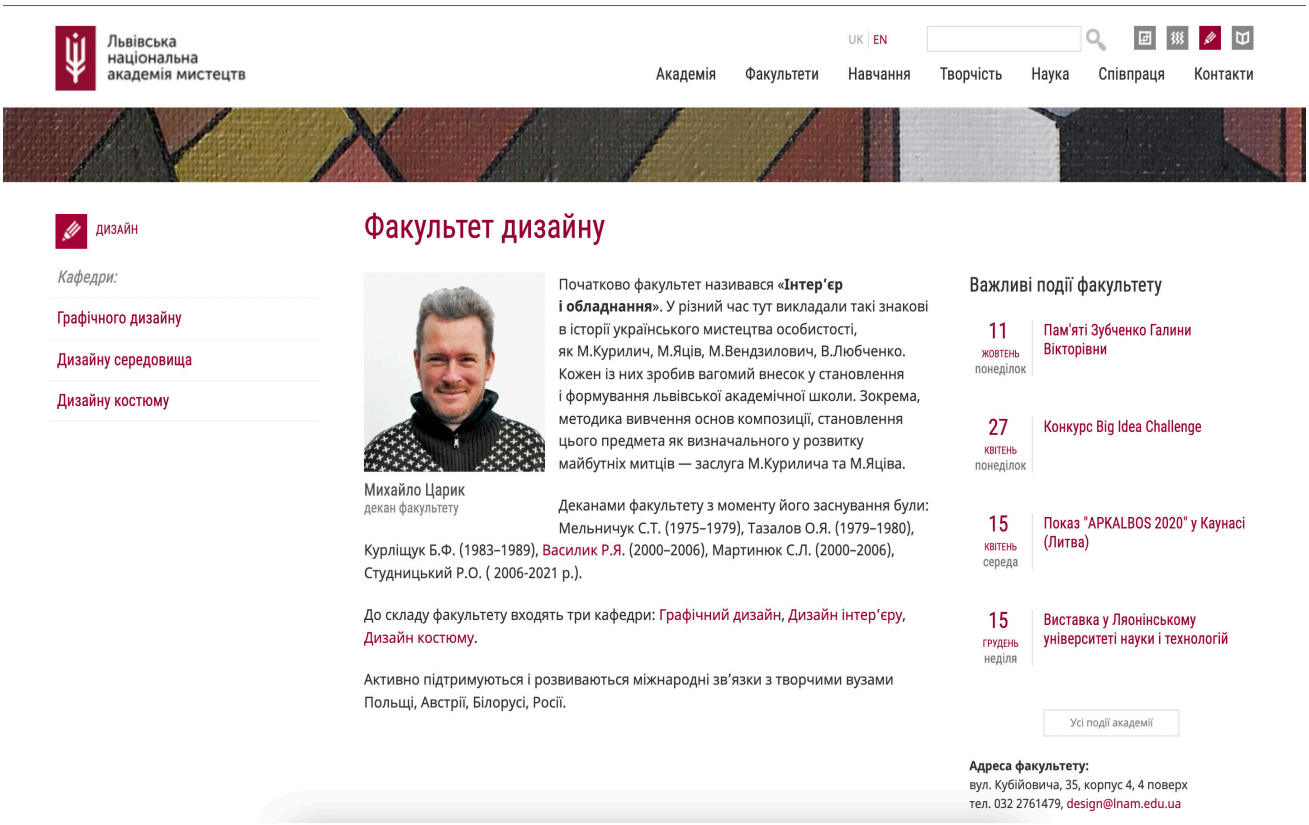

Рис. 1. Сайт факультету дизайну ЛНАМ

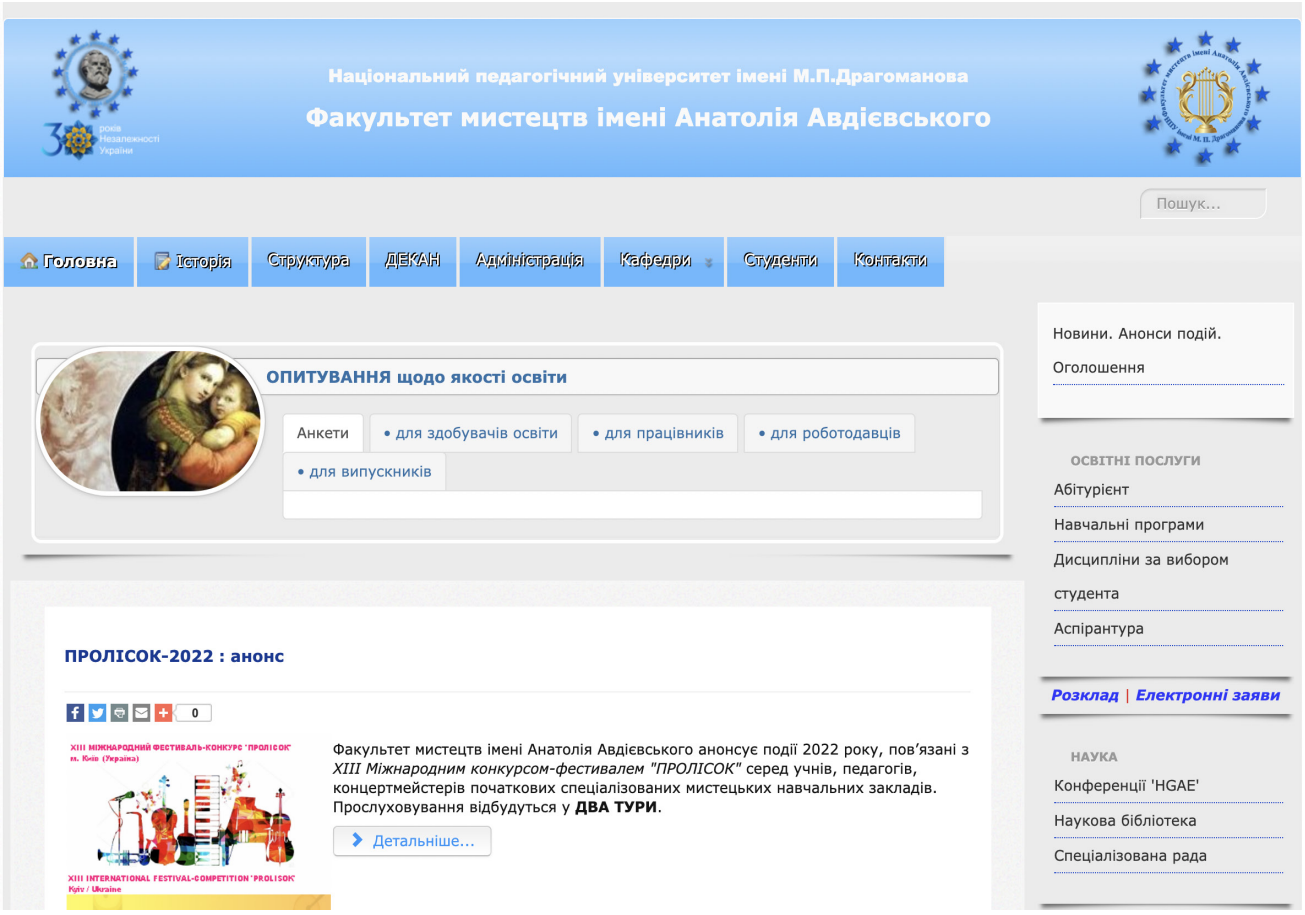

Рис. 2. Сайт факультету мистецтв НПУ М.П. Драгоманова

© Наталя Житєньова

Київський національний університет технологій та дизайну (2021) має не зовсім зрозумілий інтерфейс та навігацію по сайту, однак присутня форма пошуку (*див. рис. 3*). Основні блоки не достатньо чітко виокремлено, що ускладнює пошук інформації. Іконки обрано в єдиному стилі, однак кольорова палітра є неузгодженою, не враховано контрастність шрифту відповідно до тла, що ускладнює читабельність тексту. У дизайні сайту використано сучасний шрифт Segoe UI. Рядок меню закріплено, що є дуже зручним при скролінгу. Сайт має адаптивний дизайн, що є зручним для доступу з мобільних пристроїв.

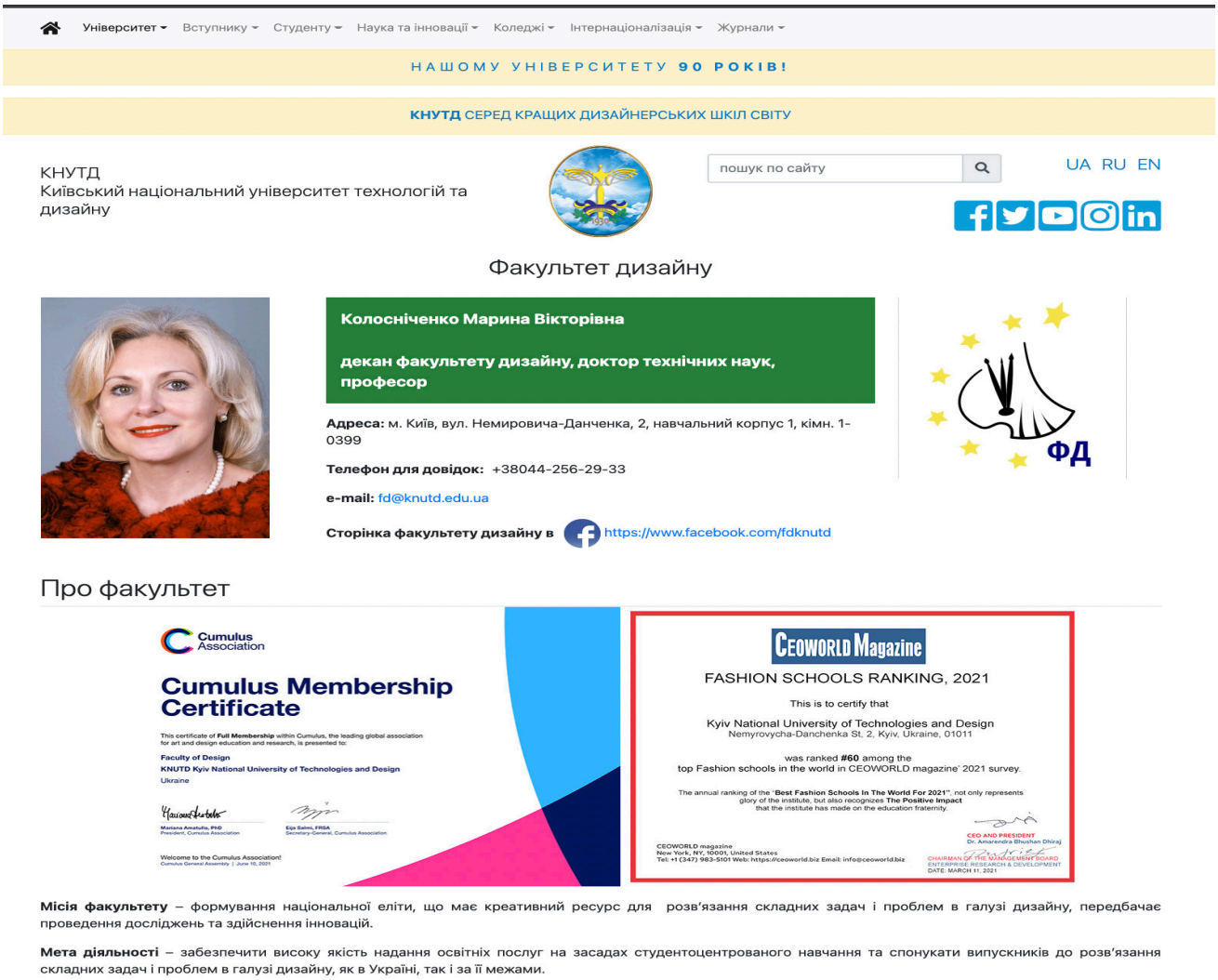

Рис. 3. Сайт факультету дизайну КНУТД

Сайт факультету мистецтв ХНПУ імені Г.С. Сковороди (2021) має необхідну структуру, однак вимагає удосконалення, оскільки має певні недоліки: відсутність переходу на сторінки діючих кафедр на сторінці факультету; не достатньо інформативний блок щодо керівництва факультету; блоки Абітурієнту, Робочі програми, Новини мають односторонній перехід без можливості повернення на головну сторінку факультету; рядок меню зафіксований (зникає при скролінгу); використано стандартні для текстових документів шрифти Times New Roman та Arial (шрифт з засічками та без), які втратили актуальність; сайт не підтримує адаптивність; іконки не відповідають загальному стилю сайту (*див. рис. 4*).

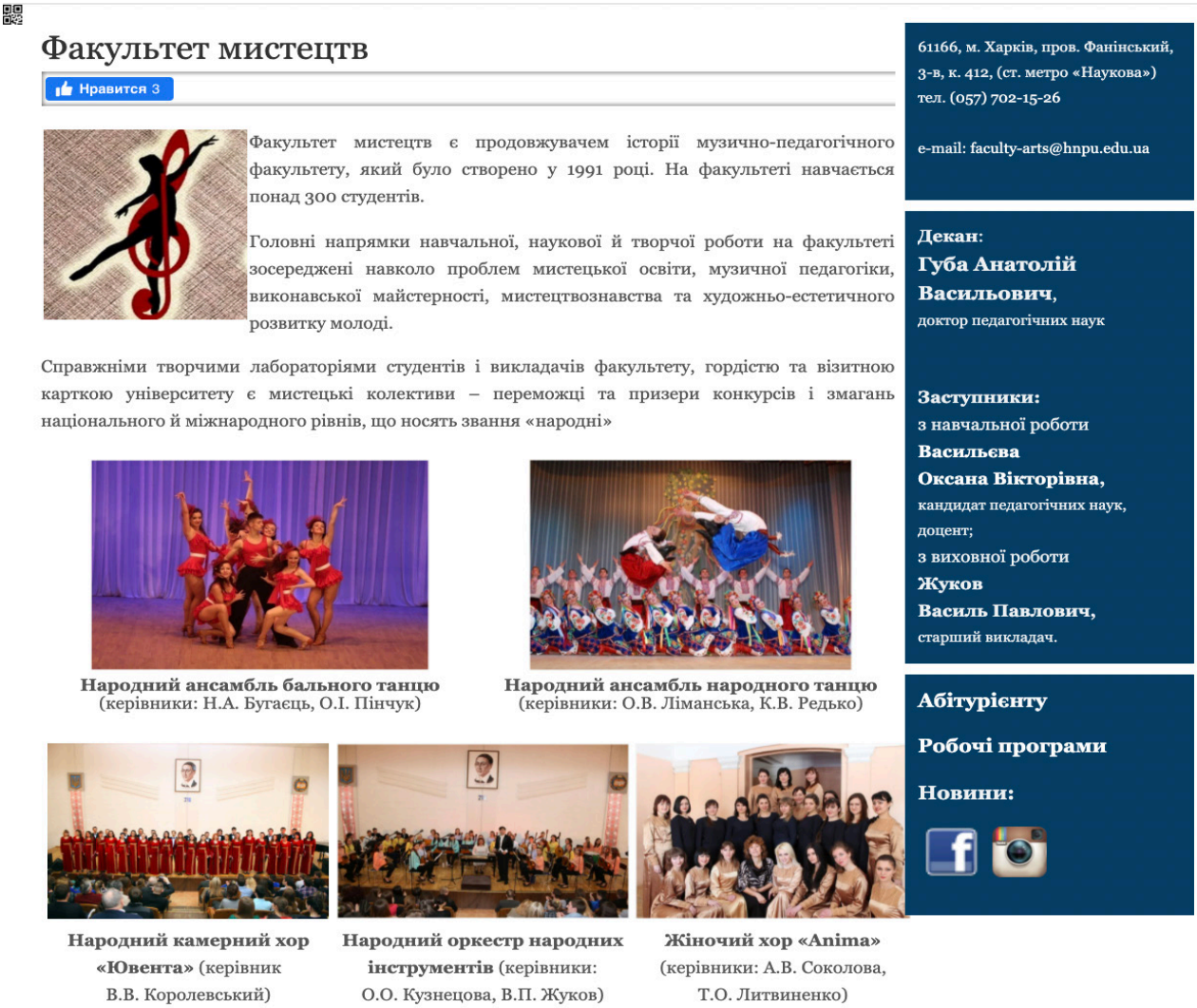

Рис. 4. Сайт факультету мистецтв ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Для виявлення необхідних структурних елементів сайту факультету мистецтв схарактеризуємо сучасні тенденції UX/UI дизайну у розробці сайтів мистецького спрямування.

1. Емоційний дизайн. Використання візуально «живих» елементів для спонукання виникнення почуттів та реакції від користувачів.

2. Геометрична структура. Використання класичних геометричних елементів для акцентуації.

3. Дизайн із розділеним екраном. Використання умовно розділеного екрану на дві панелі контенту, що згортається у вертикальний блок в адаптивному дизайну.

4. Більше тексту. Повернення багаторівневих заголовків. Текст повинен бути вибраним елементом, який надає користувачам більше інформації з першого заходу на сторінку.

5. Нові шрифти. Уникнення класики і використання засічок, зміна розміру від слова до слова, використання напівпрозорого шрифту із перекриттям непрозорого. Додавання жирного та курсивного нарису.

6. Адаптація під нові гаджети. Забезпечення якісними збільшеними зображеннями для адаптивного дизайну.

7. Унікальна мікровзаємодія. Наявність тактильних оглядів у адаптивному дизайні, тобто можливість змінювати відтінок для різних станів програми, візуалізацію завантаження потрібної сторінки, додавання анімації під час переходу, наявність оригінальної реакції на натискання певних кнопок на сайті (Webpromo, 2021).

Ураховуючи вищезазначене виокремимо необхідні аспекти, які будемо ураховувати у процесі розробки дизайну сайту факультету мистецтв

© Наталя Житєньова

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, а саме використання: геометричних елементів, дизайну із розділеним екраном, нових шрифтів, лаконічного контенту, елементів стилізації, айдентики, адаптивного дизайну, розробка чіткої композиції сайту, структури та ієрархії елементів.

Висновки. Отже, проведений аналіз сайтів факультетів мистецького напрямку та сучасних тенденції у розробці дизайну освітніх сайтів дозволив виявити спільні компоненти у дизайні, необхідні структурні елементи та аспекти для розробки сайту факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Перспективами подальших досліджень є пошук оптимальних рішень щодо удосконалення сайту факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, а саме: досягнення найвисокої швидкості завантаження, вдосконалення структури сайту для користувацької зручності, наповнення сторінок цікавим та корисним контентом, згідно з вимогами Гуґла та з використанням відповідних метаданих; розкрутка або лінкбілдінг, що базується на побудові якісних зв'язків з іншими авторитетними сайтами, збільшенні кількості зовнішніх посилань на ресурс тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Dongting, J. (2021). Professional Competence as the Main Factor of Training Future Specialists in Graphic *Design. Professional Art Education*, 2(1), 20–27. **https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.03**

Hladun, O. (2019). The preparation model of a future teacher for the upbringing of teenagers with a low status in the student team. Scientific Issues of Vinnytsia State M. Kotsyubynskyi Pedagogical University. Section: Pedagogics and Psychology, 216(58), 63–68. **https://doi.org/10.31652/2415-7872-2019-58-63-68**

Webpromo (2021). Тренди UI/UX дизайну на 2022 рік: 15 актуальних інновацій. Retrieved from: https://web-promo.ua/blog/trendy-uxui-dizajna-na-2022-god-15-aktualnyh-innovacij

Боднар, Л. В. (2019). Методичні рекомендації щодо створення Інтернет-сайту освітнього закладу. Retrieved from: **http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2567/3/Bodnar.pdf**

Забарна, Е. М., Соловьева, Е. Ю. (2013). Система та критерії маркетингового аналізу сайтів вищих навчальних закладів. *Ефективна економіка*, 1. Retrieved from: **http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1748**

Зеленюк, О. (2019). Веб-дизайн в контексті формування візуальної культури віртуального середовища. *Молодий вчений*, 1 (65), 23-26. **https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-1-65-6**

Кунгурцева, О.Н. (2017). Интернет-сайт учреждения высшего образования как инструмент повышения эффективности продвижения предлагаемых образовательных услуг на мировых рынках. *Экспорт образования*, 1. 24-27.

Пышкайло, Т. С. (2017). Создание веб-сайта для мастерской деревянных изделий «Nat Wood» (випускна кваліфікаційна робота бакалавра). Retrieved from: **http://elib.sfu-kras.ru/handle/2311/34788**

Рудний, М. М. (2014). Розробка програмного забезпечення сайту кафедри програмного забезпечення (курсовий проект). Retrieved from: **http://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/86B4CE19-2274-4422-862D-DD2CAF2DFF4C.pdf**

Сайт Львівської національної академії мистецтв (2021). Retrieved from: **https://lnam.edu.ua/uk/design.html**

Сайт факультету дизайну КНУТД (2021). Retrieved from: **https://knutd.edu.ua/university/faculties/design**

Сайт факультету мистецтв НПУ М.П. Драгоманова (2021). Retrieved from: **https://fm.npu.edu.ua**

Сайт факультету мистецтв ХНПУ імені Г.С. Сковороди. (2021). Retrieved from: **http://hnpu.edu.ua/division/kafedra-dizaynu**

REFERENCE

Dongting, J. (2021). Professional Competence as the Main Factor of Training Future Specialists in Graphic Design. *Professional Art Education*, 2(1), 20–27. **https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.03** [in Ukrainian]

Hladun, O. (2019). The preparation model of a future teacher for the upbringing of teenagers with a low status in the student team. *Scientific Issues of Vinnytsia State M. Kotsyubynskyi Pedagogical University*. Section: Pedagogics and Psychology, 216(58), 63–68. **https://doi.org/10.31652/2415-7872-2019-58-63-68** [in English]

Webpromo (2021). Trendy UI/UX dyzaynu na 2022 rik: 15 aktual'nykh innovatsiy [UI/UX design trends for 2022: 15 current innovations]. Retrieved from: **https://web-promo.ua/blog/trendy-uxui-dizajna-na-2022-god-15-aktualnyh-innovacij** [in Ukrainian]

Bodnar, L. V. (2019). Metodychni rekomendatsiyi shchodo stvorennya Internet-saytu osvitn'oho zakladu [Methodical recommendations for creating an Internet site of an educational institution]. Retrieved from: **http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2567/3/Bodnar.pdf** [in Ukrainian]

Zabarna, E. M., Solov'eva, E. YU. (2013). Systema ta kryteriyi marketynhovoho analizu saytiv vyshchykh navchal'nykh zakladiv [System and criteria of marketing analysis of websites of higher educational institutions]. *Efektyvna ekonomika*, Retrieved from: **http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1748** [in Ukrainian]

Zelenyuk, O. (2019). Veb-dyzayn v konteksti formuvannya vizual'noyi kul'tury virtual'noho seredovyshcha [Web design in the context of the formation of visual culture of the virtual environment]. *Molodyy vchenyy*, 1 (65), 23-26. **https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-1-65-6** [in Ukrainian]

Kunhurtseva, O.N. (2017). Ynternet-sayt uchrezhdenyya vyssheho obrazovanyya kak ynstrument povyshenyya éffektyvnosty prodvyzhenyya predlahaemykh obrazovatel'nykh usluh na myrovykh rynkakh [The Internet site of a higher education institution as a tool for increasing the effectiveness of the promotion of offered educational services on world markets]. *Éksport obrazovanyya*,1. 24-27. [in Russian]

Pyshkaylo, T. S. (2017) Sozdanye veb-sayta dlya masterskoy derevyannykh yzdelyy «Nat Wood» (vypuskna kvalifikatsiyna robota bakalavra) [Creation of a website for the workshop of wooden products «Nat Wood» (bachelor graduation thesis)]. Retrieved from: **http://elib.sfu-kras.ru/handle/2311/34788** [in Ukrainian]

Rudnyy, M. M. (2014) Rozrobka prohramnoho zabezpechennya saytu kafedry prohramnoho zabezpechennya (kursovyy proekt) [Development of software for the website of the software department (course project)]. Retrieved from: **http://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/86B4CE19-2274-4422-862D-DD2CAF2DFF4C.pdf** [in Ukrainian]

Sayt L'vivs'koyi natsional'noyi akademiyi mystetstv (2021) [The website of the Lviv National Academy of Arts]. Retrieved from: https://lnam.edu.ua/uk/design.html [in Ukrainian]

Sayt fakul'tetu dyzaynu KNUTD (2021) [Site of the Faculty of Design of KNUTD]. Retrieved from: h**ttps://knutd.edu.ua/university/faculties/design** [in Ukrainian]

Sayt fakul'tetu mystetstv NPU M.P. Drahomanova (2021) [The website of the Faculty of Arts of the NPU of M.P. Drahomanova]. Retrieved from: **https://fm.npu.edu.ua** [in Ukrainian]

Sayt fakul'tetu mystetstv KHNPU imeni H.S. Skovorody (2021) [The site of the Faculty of Arts in H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University]. Retrieved from: **http://hnpu.edu.ua/division/kafedra-dizaynu** [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 01.09.21
Рекомендовано до друку / Accepted: 29.09.2021

© *Наталя Житєньова*

DOI 10.34142/27091805.2021.2.02.05

© *Natalya Zhytienova*
Doctor of Pedagogical Sciences, professor of Design Department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine
email: melennaznv@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-3083-1070

UX/UI DEVELOPMENT OF THE WEBSITE DESIGN OF THE FACULTY OF ARTS OF THE H.S. SKOVORODA KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY

The main aim of the article is the improvement of the existing design of the Faculty of Arts of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University website.

Methods & methodology. Such research methods as subject-analytical for studying structural and illustrative sources; a terminological technique for a clear understanding of the essential features of design; a psychological method of verbal determination the nature of the visual sensation from the final stage of site design development were used.

The scientific novelty consists in the comprehensive analysis of educational sites of higher education institutions of Ukraine in the direction of art education. Identification of modern trends in UX/UI design in the development of artistic sites. Highlighting the necessary structural elements of the development of the Faculty of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University website.

The ***results*** of the study proved that for the development of the UX/UI design of the website of the Faculty of Arts of the H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University it is necessary to use various structural elements, such as: emotional design (use of visually «live» elements to induce feelings and reactions from users); geometric structure (use of classic geometric elements for accentuation); split-screen design (using a conditionally split-screen design (using a conditionally split screen into two panels of content that collapses into a vertical block in responsive design); increasing the content of the text (returning multi-level headings, etc.); new fonts (avoiding the classics and using serifs, changing the size from word to word, using a semi-transparent font overlapping an opaque one, adding bold and italic writing); adaptation to new gadgets (providing high-quality enlarged images for adaptive design); unique micro-interaction (the presence of tactile reviews in adaptive design, i.e. the ability to change the shade for different states of the program, visualization of loading the desired page, adding animation during the transition, the presence of an original reaction to pressing certain buttons on the site).

Keywords: UX/UI design, UX/UI design trends, usability, site structure, identity, adaptive design.

Professional Art Education : наук. журн. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди; [редкол.: О. О. Матвєєва (голов. ред.) та ін.]. – Харків. – 2021. – № 2(2). – 50 с.

Технічний редактор – Фомін В.В.

Дизайн обложки: Владислав Скляров

Мови видання: українська, англійська.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2021

Professional Art Education: Scientific Journal / H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University ; [editor: Olha Matvieieva (editor in chief) and others]. – Kharkiv. – 2021. – № 2 (2). – 50 p.

Technical editor - Volodymyr Fomin

Cover design: Skliarov Vladyslav

Publication languages: Ukrainian, English.

© H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, 2021

Professional
Art
Education